

Reglement op de exerci-
ties der vesting-artillerie.
Eerste gedeelte

LEMBAGA KEBUDAJAAN
INDONESIA

VI-55

NO-1

78 hal.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
KEMENTERIAN KULTUR DAN KEMASYARAKATAN

VI 91

VI - 55

one - 1.

REGLEMENT.

REGLEMENT

OP DE

EXERCITIËN

DER

VESTING-ARTILLERIE

IN

NEDERLANDSCH-OOST-INDIË.

Eerste Gedeelte.

HET BATTERIJ-GESCHUT.
GEWONE VUURMONDEN.

Uitgegeven op last van het Departement van Oorlog.

BATAVIA,
LANDS-DRUKKERIJ.

1870.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

BAT.
GENOOTSCHAP
VAN
KENN.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

INHOUD.

	Bladz.
of	
per	
een	
2	
alle	
daa	
de	
I/	
v	
i	
v	
VI.	
VII.	
VIII.	
Algemeene bepalingen.	1.
Kanons IJz. op Belegerings-affuiten van Model	10.
Kanons IJz. op Wal-affuiten tot Vesting-geschut met ramen	22.
Kanons IJz. op Wal-affuiten tot Kust-geschut met ramen	33.
Houwitser op Belegerings-affuiten van Model.	46.
Mortieren	56.
Bijzondere verordeningen.	71.
Signalen	76.
Theoretisch onderwijs der Kanonniërs	77.

PERPUSTAKAAN NASIONAL R.I.

Tanggal : 29 - 06 - 2010
Nomor Induk : 566/PN-MUSEUM/10
BIB - ID : 0010-31933560
ITEM - ID : 00003800969
Asal : Museum Pusat

Algemeene bepalingen.

1. Bij elk detachement vesting-artillerie, van ééne of meer kompagniën, zal voor het onderrigt van het personeel in de bediening van het batterij-geschut, eene exercitie-batterij worden opgericht.

2. Deze batterijen zullen zóó worden ingerigt, dat alles wat bij een werkdadig gebruik kan voorkomen, daarbij in toepassing kan worden gebragt; terwijl bij de daarstelling en inrigting de voorschriften, in het 16e, 17e en 22e Hoofdstuk van het herziene *Handboek voor onder-officieren en korporaals der Artillerie in Nederland* vermeld, in acht zullen genomen worden.

3. Deze batterijen zullen, naar gelang der sterkte van het personeel, zoo mogelijk met één of meer vuurmonden van elk der verschillende soorten van geschut worden bewapend, en daarbij, zooveel doenlijk, de verschillende soorten van affuiten en stoelen gebezigt worden.

4. Op iedere exercitie-batterij zullen de vuurmonden, opvolgend van den regter- naar den linker-vleugel, worden genummerd.

Naar gelang van het aantal en de wijze van opstelling dezer vuurmonden, zullen zij in geschutsafdeelingen worden verdeeld, en bij elke daarvan de noodige manschappen voor de bediening, en de benoodigde onder-officieren en korporaals, tot het geven van onderwijs of het houden van toezigt, worden ingedeeld. Ééne of meer dezer afdeelingen

zullen onder het bevel van officieren staan. Het geheel zal voorts door eenen bevelvoerenden officier (batterij-kommandant) bestuurd worden.

5. De plaats der ingedeelde officieren, onder-officieren en korporaals zal dáár zijn, waar hunne tegenwoordighe d het meest wordt vereischt en zij de uitvoering het best kunnen gadeslaan. Een hoornblazer blijft bij den batterij-kommandant.

6. De algemeene signalen, op last van den batterij-kommandant — doch alleen bij exercitiën — te geven, zullen door de officieren in kommando gebracht en de daarmede overeenkomstige hoofdkommando's door de onder-officieren en korporaals gedaan worden.

7. De exercitie batterijen zullen, zooveel doenlijk, als tegen eenen ernstigen aanval bewapend en van dwarswallen, kanonbanken, dekkingen van zoden of aardzakken, voetbanken voor de waarneming der schoten, kapluifels of andere geschikte bergplaatsen voor gereedschappen enz. voorzien worden, terwijl dat gedeelte der batterijen, dienende tot het opstellen van kustgeschut, bovendien voorzien zal zijn van verbruikmagazijntjes, vul en bergplaatsen voor munitie (ijzeren kasten).

De inrigting en daarstelling der batterijen zullen tot onderrigt van den artillerist moeten strekken; men zal daarbij zooveel mogelijk alles in acht nemen, wat in oorlogstijd kan voorkomen. Zoo zal b. v. de beurston in eene nis, bekleed met zwalpen, op eene geschikte plaats in den dwarswal of de borstvering worden geborgen, om tegen het vijandelijk vuur gedekt te zijn. Ook zal men de bedieningsmanschappen nu en dan aanwijzen, hoe zij zich bij werkelijk gevecht zooveel mogelijk tegen het vijandelijk vuur kunnen dekken.

8. Bij bovenbedoelde batterijen zullen, behalve de bedieningsgereedschappen, tevens beschikbaar worden gehouden de benoodigde werktuigen en gereedschappen tot oefeningen, voorkomende in de Hoofdstukken 7 en 8 van het herziene *Handboek voor onder-officieren en korporaals in Nederland*; voorts zullen eenige houten pijpjes met messingen trekkertjes, opgebonden lont, kanonproppen, onderscheidene projectielen en een schietgatblind daarin aanwezig zijn.

9. De kruishouten voor kanons en houwitsers zullen naar plaatselijke gesteldheid, op de meest doeltreffende wijze, regts van de bedding, langs de borstwering, of, bij gebrek aan ruimte, evenwijdig aan de bedding of tegen de dwarswallen worden geplaatst; bij mortieren vóór het midden der bedding; het laadgereedschap met de klossen, van of naar de zijde van het stuk gekeerd, naar gelang dit achter een schietgat of overbank zal bediend worden; de wisscher en de aanzetter in de twee bovenste, en de aftrekker en de lepel in de twee onderste haken der kruishouten.

10. De kogels en kartetsen zullen links, de kanon- of kruisproppen regts van het stuk, bij de bedding, tegen de borstwering opgestapeld, en een of meer geschikte plaatsen voor bommen, granaten, steenen spiegels en steenmanden, voor die vuurmonden waarbij die behoeften benoodigd zijn, aangewezen worden.

11. Alle kanons en houwitsers zullen, zolang zij buiten gebruik zijn, en derhalve telkens bij het eindigen der exercitie, uit het water gesteld worden; de mortieren — uitgezonderd die van 29 dm., welke men overeind plaatst — achterover liggende, op het midden hunner beddingen; de kanons op walalfuiten vóór op het raam, tegen de stootklossen.

De mondingen en zundgaten zullen door mond- en zundgatdeksels behoorlijk worden gedekt, en de raden der affuiten zoodanig worden gesteld, dat het nommer overeenkomt met dat van het loopende kwartaal.

12. Evenzoo worden de handspaken en de bezem, aan beide zijden der affuit, tusschen de raden en de zijwangen, achter tegen de as gezet; bij walaffuiten op raam, op de zijraambalken en de naaf; bij mortieren op de armbouten gelegd. Rolspaken, oprij- en penwiggen, wiggen met steel, rigt- en stelblokken, scepter met trede en zwengels enz. zullen eveneens bij de vuurmonden verblijven. De bij walaffuiten op raam, tot kustgeschut behoorende, en alleen bij hooge noodzakelijkheid gebruikt wordende steiger, wordt buiten gebruik, vóór het raam en tegen de borstwering geplaatst.

13. Het volgende zij hier nog ter inachtneming aanbevolen.

Men verzuime nimmer bij het voordragen of aanhalen van eenige bijzonderheid den man tevens bekend te maken met de reden waarom: b. v. no. 5 zal met gestrekten arm het zundgat gesloten houden Waarom?

Om meer buiten de rigting van het schietgat en alzoo beter gedekt te staan.

Op zorgvuldig laden en goed rigten moet hoofdzakelijk worden gelet.

Bij het eerste onderrigt moet de onderwijzer zich bijzonder er op toeleggen, kort en duidelijk te zijn.

Hij moet den rekrut, zonder veel woorden te gebruiken, de verrigtingen voordoen.

Men houde zich met geene kunstmatige passen op, doch gewenne den man vooral aan oplettendheid, stilstaan en aan eene goede houding bij het stuk.

Alle bewegingen moeten langs den kortsten weg, vaardig en tevens rustig worden uitgevoerd.

Het tellen van n°. 1, bij het achter- en vooruitbrengen van het stuk, zal slechts zóó luid geschieden, als noodig is om door de bediening gehoord te kunnen worden.

14. Ten einde bij de eerste oefeningen den rekrut grondig de verrigtingen van ieder nummer in het bijzonder te kunnen onderwijzen, zal men bij de kanons, even als waren zij van het zwaarste kaliber, het grootste aantal manschappen voor de bediening indeelen.

In de klasse der geoefende kanonniërs zal men zich echter bijzonder moeten beijveren op hetgeen in VI, 5, omtrent een verminderd getal manschappen is voorgeschreven.

15. Naar gelang der vorderingen zal men:

- 1°. Op de daartoe voorafgegane verklaring, het kommando doen;
- 2°. alleen de kommando's bezigen;
- 3°. bij de bediening door geoefende kanonniërs, alleen de algemeene- en hoofdkommando's doen hooren.

De eerste dier kommando's, door de signalen aan te geven en door de officieren te doen, zijn door het teeken (**), en de tweede, daarmede overeenstemmende, en door de onder-officieren en korporaa's te bezigen, door het teeken (*) aangeduid.

16. Tot de bediening van kanons, houwitsers en mortieren worden de handspaken en wiggen met steel, links en regts tegen de borstwering geplaatst.

Zij zullen alleen naar gelang der behoefte gebruikt worden. Zoo zullen b. v. tot het verplaatsen van zware vuurmonden welligt alle handspaken noodig zijn; bij andere slechts een verminderd getal; terwijl ze bij ligte vuurmonden, die met de handen alleen kunnen worden vóór- en achteruit gebragt, niet behoeven te worden gebezigd.

Men zal intusschen niet verzuimen den kanonnier al dadelijk met de wijze bekend te maken, hoe de handspaken het doeltreffendst worden aangewend.

De rolhandspak is bestemd, om als hulpmiddel te worden gebruikt door de bediening, tot het sneller in batterij brengen, alsmede tot het gemakkelijk achteruit brengen bij exercitie en zoo noodig bij werkelijk vuren, zoodat het gebruik niet als verplichtend ten allen tijde wordt voorgeschreven.

Bij het bedienen wordt de rolhandspak links tegen de borstwering geplaatst; wordt zij aangewend, zoo zal zulks geschieden door n°. 4, geholpen door n°. 3.

De bezem, mond- en zundgatdeksels moeten links van de vuurmonden geborgen worden.

17. Bij houwitsers en mortieren zullen, kalibersgewijze, worpstafels worden gebezigd, ten einde den man behoorlijk met hare inrigting en gebruik bekend te maken.

18. Waar zich aan de affuiten of stoelen geen krammen of schroefoogen vóór het aftrektouw bevinden, wordt het marlijn van dit touw met twee halve slagen om de druif van het stuk of den linker achter-armbont van den stoel bevestigd; bij belegering-affuiten zal het noodig zijn den haak met het deel van het marlijn en het aftrektouw over de linker zijwang te laten hangen, daar anders, bij het bewegen van de stelschroef, de armen ligtelijk het regt

afhangend deel van het marlijn vatten en dit mede opwinden.

19. Het afgeven en terugontvangen van het laadgereedschap, moet altijd zoo laag mogelijk over de borstwering of de zool van het schietgat plaats grijpen, en bij regt- of schuin ingesneden schietgaten altijd vóór langs den lader; met geschut overbank vurende, geschiedt het aan- en afgeven altijd achter den lader om.

Bij het overbank vuren zal, ter bespoediging van de lading, als de aftrekker afgegeven is, de lepel aangebragt en op de borstwering, achter den lader, in gereedheid gelegd worden; evenzoo, na den lepel, de wisscher, en na dezen de aanzetter.

20. Bij het doorsteken van het zundgat moet men, zoowel bij exercitiën als bij het werkelijk vuren, met de ruinaald langs de wanden daarvan gaan, om na te sporen, of het zundgat ook gedeeltelijk verstopt kan zijn door overblijfsels van den kardoeszak, of van de tusschenprop als deze gebruikt wordt.

Dit onderzoek geschiedt bij het werkelijk vuren dan alleen, wanneer er na het schot op nieuw gewischt wordt.

Bij het sluiten van het zandgat zal eerst dan van den duimeling gebruik worden gemaakt, wanneer de verhitting van den vuurmond niet meer toelaat, dit met den blooten vinger te doen; alsdan wordt hij aan den middelsten vinger van de rechterhand gedaan.

21. Bij den aanvang van het vuur zullen de vuurmonden altijd worden gevisiteerd; later slechts voor zooverre noodig, op bevel van de afdeulings-kommandanten.

Het kommando: *Visiteert* = (het) stuk, zal daarnaar gewijzigd worden.

Bij het gebruik van tusschenproppen zal het evenwel goed zijn, na elk schot te doen visiteren.

Bij het kustgeschut zal het stuk, wanneer het noodzakelijk wordt snel te vuren, niet worden gevisiteerd; bij minder snel vuren, kan zulks om de twee schoten worden gedaan; langzaam gevuld wordende, zal zulks vóór elke lading plaats hebben.

Waar de vuurmonden door twee manschappen worden gevisiteerd, zal ieder op zijne beurt zorgen, dat de stang van den lepel behoorlijk bestuurd worde en zullen zij elkander behulpzaam zijn in de verigtingen der lading.

22. Gedurende het gebruik van den wisscher wordt deze door den lader, steeds van zich afdraaijende, aangewend.

Bij het doen van saluut- of losse schoten, zal telkens tweemaal gewischt worden.

Wanneer met granaatkartetsen gevuld wordt, zal het nommer, dat met het temperen der buis belast is, zulks doen, overeenkomstig den door den onderwijzer aan te geven tempeertijd, door het boren van een gaatje, ter plaatse daarvoor aangewezen, en het wegruimen van een weinig metaal naar achteren.

Met hulsgezwindpijpjes vurende, zal immer de gezwinde lont van den wind hangen.

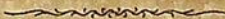
23. Het kommando: VUUR, kan in bijzondere omstandigheden ook door den rigter gedaan worden, al naar gelang de batterij- of afdeulings-kommandant zulks noodig oordeelt.

24. De vereischte lading, het veranderen er van, als ook de afstanden en het doel waarop gerigt moet worden, zullen door den batterij-kommandant of de afdeulings-kommandanten worden opgegeven.

25. De officier of onder-officier met het materieel der exercitie-batterij belast, zal zorgen dat het laaden verder gereedschap, vóór den aanvang der oefeningen, bij de vuurmonden worde gereed gesteld. Na het eindigen der exercitie zal het laadgereedschap enz. door de bedieningsmanschappen, vuurmondsgewijze, aan den hiervoren bedoelden officier of onder-officier worden teruggebracht.

26. Nadat de manschappen in zooveel ploegen verdeeld zijn als zij stukken kunnen bedienen, zullen zij door de onder-officiëren of korporaals naar de vuurmonden geleid, één pas achter de bedding of het uiteinde van het raam, op één gelid gesteld, genummerd, en bekend gemaakt worden met hunne onderscheidene functiën, met de voor ieder hunner bestemde gereedschappen, hoe die moeten gedragen of gesteld worden, en op welke plaats ieder nummer bij het stuk moet staan; voorts zullen zij aldaar afwachten het kommando:

Tot vuren = GEREED (**).

I.

Kanons IJz. op Belegerings-affuiten van Model.

A. — 24 E Lt. en 12 E .

Tot de bediening worden vereischt:

1 onder-officier of korporaal, als onderwijzer, en
5 kanonnières, waarvan:

N°. 1. Lader.

» 2. Kardoesinsteker en hulplader.

» 3. Laadgereedschap-aangever en aftrekker of
ontsteker.

» 4. Kardoes- en projectieldrager.

» 5. Rigter.

De voor ieder nommer bestemde gereedschappen
zijn:

N°. 1. Een aanzetter, een aftrekker, een lepel en
een wisscher.

» 2. Een bezem, twee handspaken en een kern-
ring.

» 3. Een middensoort aftrektouw, twee hand-
spaken, een zunderbus met schaar, een
lontverberger, een lont- en een zunderstok.

» 4. Een granaat-draagband met tempeerguds,
een beurston, een kardoeskoker en een
vaaglap.

N°. 5. Een pijpjestasch met zundgatdoorslag en slager, boor en priemruimnaald, een duimeling en een opzet.

Bij affuiten B. en O. Model ook een handspaak.

Met kogel of (kartets, granaat of granaatkartets).

In orde de batterij = MARSCH ().*

1. N°. 1 plaatst het laadgereedschap in de kruishouten.

N°. 2 zet den kernring op, en plaatst de handspaken en den bezem, links van het stuk tegen de borstwering.

N°. 3 plaatst de handspaken regts van het stuk, tegen de borstwering, of legt ze, bijaldien de kruishouten tegen de borstwering gesteld zijn, evenwijdig met deze achter N°. 1 op den grond; bevestigt daarna het marlijn van het afirektouw met een paar halve slagen aan het druifoog, en legt het aftrektouw zelf, los opgeschoten, op het stelkalf der affuit, hangt de zonderbus over den regterschouder, links afhangende, en plaatst lontverberger, lont- en zonderstok tusschen de kruishouten.

N°. 4 hangt den granaatdraagband om den hals, en legt den vaaglap bij den kogelstapel; hij vult de beurston met kardoezen, en bergt haar op de daarvoor ingerigte plaats; doet een kardoes in den koker en stelt dezen bij de borstwering, na N°. 5 vooraf van pijpjes en zoo noodig N°. 3 van zunders te hebben voorzien.

N°. 5 gordt de pijpjestasch voor het lijf; plaatst den opzet in den lederen passant, neemt het zund-

gatdeksels af, legt het bij den kogelstapel, en stelt het stuk waterpas.

Bij de affuiten B. en O. Model steekt hij zijne handspak met het dikke einde 0.3 el door den klapmutsring.

2. Zoodra deze toebereidselen gemaakt zijn, stellen de manschappen zich op hunne posten, allen 0.5 el buiten de velgen der raden; N°. 1 en 3 regts, N°. 2, 4 en 5 links van- en met het front naar het stuk; N°. 1 en 2 0.5 el vóór, N°. 3 en 4 even zooveel achter de asarmen; N°. 5 0.5 el achter het druifoog.

Achteruit = (het) stuk.

3a. N°. 1 en 2 stellen zich aan de raden; N°. 1 vat met de regter-, N°. 2 met de linkerhand een der benedenwaarts gekeerde speeken, met de andere hand een der bovenwaartsche, en houden zich gereed om met de eerste te heffen en met de laatste te duwen.

Beweegt zich het stuk te moeilijk, dan nemen N°. 1 en 2 ieder een handspak, steken die, met het dikke einde tusschen de speeken, tegen de velgen achter de as, vatten, met het uiteinde onder de zijwang der affuit, en stellen zich met den rug naar de borstwering gekeerd.

N°. 3 en 4 steken hunne handspaken met het dikke einde, terwijl zij front naar de affuit maken, onder de kokers tot armhout.

N°. 5 plaatst zich achter het stuk, om het regt achteruit brengen te besturen, door N°. 3 en 4 te waarschuwen: *Stuart links* of *regts*, naarmate de

staart in de eene of andere rigting moet worden gebragt.

Bij de affuiten B. en O. Model doen N°. 1 en 2 als boven; N°. 3 en 4 steken de handspaken met het dikke einde tusschen de speeken, tegen de velgen achter de as, vatten met het uiteinde onder de zijwangen der affuit, en stellen zich met den rug naar de borstwering gekeerd, en N°. 5, front naar de borstwering makende, neemt zijne handspak, gereed om, — altijd zonder ligten, — den staart te besturen en te zorgen dat het stuk regt achteruit gebragt wordt.

b. Zoodra N°. 1 ziet dat de manschappen gereed zijn, telt hij op een slependen toon: *Bén*, en schielijk daarna: *Twee*, waarop allen tegelijk werken.

c. Dit tellen en werken wordt zóólang herhaald tot het kanon voldoende voor het laden is teruggebragt, waarna N°. 1 voor allen hoorbaar: *HALT*, zegt.

Bij deze waarschuwing rigten alle manschappen zich op, N°. 3 en 4 plaatsen hunne handspaken, staande achter tegen de naaf, buiten het rad, en alle nommers hernemen hunne posten.

N°. 1 en 2 de handspaken gebruikt hebbende, plaatsen die weder tegen of bij de borstwering.

Bij affuiten B. en O. Model legt N°. 5 het einde van zijn handspak op den grond.

Visiteert = (het) STUK.

4a. N°. 1 en 2 stellen zich bij den kop van het kanon, gerigt met den voorkant van de monding.

N°. 3 neemt den aftrekker en geeft dien aan N°. 1. Met granaten of granaatkartetsen vurende, verwijderd zich N°. 4 tot het halen van het projectiel, snijdt bij de granaat het verkapsel van de buis los, zonder het af te nemen, en plaatst zich, na den vaaglap genomen te hebben, één pas regts achter N°. 2. Bij granaatkartetsen tempeert hij de buis voor den aangegeven afstand en stelt zich als bij de granaat is gezegd.

b. N°. 5 treedt bij het zundgat en neemt de ruimnaald in de rechterhand.

N°. 1 brengt den aftrekker tegen den stootbodem en draait hem tweemaal rond, van zich af.

c. Haalt den aftrekker uit, geeft dien ter berging aan N°. 3, en ontvangt van hem, of neemt den reeds gereedliggenden lepel.

d. N°. 1 brengt met beide handen den lepel in de monding, zoodanig, dat de opene zijde benedenwaarts, en alzoo de groef van de stang naar hem is toegekeerd, schuift den lepel daarna tot tegen den stootbodem, en draait hem alsdan het onderste boven.

N°. 2 is behulpzaam.

e. N°. 5 steekt drie- à viermalen het zundgat door, en neemt de ruimnaald in de linkerhand.

f. N°. 1 haalt den lepel bedaard uit, geeft dien ter berging aan N°. 3, en ontvangt van hem, of neemt den reeds gereedliggenden wisscher.

WISCHT.

5a. N°. 5 sluit het zundgat, met gestrekten rechterarm, en maakt front naar de borstwering.

Als er niet gevisiteerd is, onderzoekt hij het zundgat met de ruimnaald, neemt die in de linkerhand; overigens als voren.

b. N°. 1 brengt den wisscher met behulp van N°. 2 tegen den stootbodem.

c. Draaijen hem, door het vervatten der handen, minstens éénmaal in het stuk rond.

d. Halen den wisscher uit. N°. 1 geeft dien ter berging aan N°. 3.

Aanmerking. Het eerste tijdvak der bediening: *Tot vuren gereed*, is hier ten einde; wordt niet dadelijk tot laden overgegaan, dan zal, op het signaal van den batterij-kommandant: *Houdt op het vuur* (**) de onder-officier of korporaal kommanderen: *Dekt het zundgat* (*). Dit wordt door N°. 5 verrigt.

N°. 3 bergt den aanzetter bij overbankvurend geschut.

N°. 4 brengt, zoo noodig, de granaat of granaat-kartets terug. De manschappen hernemen hunne posten.

In het omgekeerde geval blijft ieder waar hij is, en volgt terstond het kommando:

LAADT (*).

Het signaal: *Houdt op het vuur* (**), gegeven zijnde, zal, alvorens tot het laden over te gaan, eerst het signaal: *Opent het vuur* (**), moeten gedaan worden.

N°. 3 legt, bij overbank vuren, den aanzetter in gereedheid op de borstwering.

N°. 4 haalt, zoo noodig, een granaat of granaat-kartets.

N°. 5 neemt het zundgatdeksel af, bergt het, en sluit het zundgat.

6a. N°. 4 stelt zich, met den kardoeskoker gereed, regts achter N°. 2.

N°. 2 ontvangt met beide handen de kardoos van N°. 4 en brengt haar in het kanon, met het bindsel naar voren.

Met granaat of granaatkartets vurende, neemt N°. 2 zelf de kardoos uit den koker.

N°. 1 neemt den reeds gereedliggenden aanzetter, of ontvangt dien van N°. 3, en brengt, met N°. 2, de kardoos tegen den stootbodem.

b. De kardoos wordt met een druk aangezet en de aanzetter vlug uitgehaald door N°. 1, die hem in het schietgat of op de kruin der borstwering laat rusten.

N°. 4, na den kardoeskoker te hebben geborgen, neemt den kogel of de kartets.

N°. 3, de kanonprop, bij kogel- (doch niet bij kartets-, granaat- of granaatkartets-) lading.

Wordt ook een tusschenprop gebruikt, zoo geeft hij die ook aan, en deze wordt dan door N°. 1 en 2, vóór het inbrengen van kogel en voorprop, afzonderlijk aangezet.

Met granaat of granaatkartets vurende, veegt N°. 2 de granaat of granaatkartets met den vaaglap af en neemt, bij de granaat, het verkapsel af, de gezwinde lont vrij latende uithangen.

c. Kogel en voorprop (of kartets, granaat of granaatkartets), door N°. 2 en 1 aangenomen zijnde, worden, na op dezelfde wijze als de kardoos geladen te zijn, de granaat of granaatkartets, met de buis naar voren, zonder stooten aangezet en tegengehouden, tot dat:

d. N°. 5 de ruimnaald in de kardoos heeft gestoken; eerst hierna wordt de aanzetter uitgehaald en door N°. 3 geborgen.

N°. 2 veegt, zoo noodig, op aanwijzing van den onderwijzer, de bedding af, en alle nommers hernemen hunne posten.

Vooruit = (het) stuk.

7a. Alle manschappen stellen zich gereed, om op het tellen van N°. 1, het stuk in batterij te brengen.

N°. 1, 2, 3 en 4 werken daartoe op de tegenovergestelde wijze als bij: *Achteruit het stuk*.

Bij affuiten B. en O. Model werken N°. 1 en 2 op de tegenovergestelde wijze als bij: Achteruit het stuk.

N°. 3 en 4 plaats en hunne handspaken in eene schuinsche rigting onder de velyen.

N°. 5 bestuurt weder den staart der affuit.

Bij de affuiten B. en O. Model bestuurt N°. 5 den staart, met de handspak in den klapmutsring.

b. De beweging begint, en zoodra N°. 1 ziet, dat de raden tot bijna tegen de borstwering gekomen zijn, zegt hij: HALT.

Op deze waarschuwing houden alle manschappen op te werken en hernemen hunne posten bij het stuk; N°. 3 en 4 trekken hunne handspaken terug en houden die staande in de hand, van de borstwering afgekeerd.

N°. 1 en 2 de handspaken gebruikt hebbende, plaatsen die weder tegen of bij de borstwering.

Bij affuiten B. en O. Model neemt N°. 5 de handspak uit den klapmutsring en plaatst die tegen de borstwering.

Op passen = RIGT ().*

8a. N°. 5 treedt bij het zundgat, neemt de ruinnaald uit met de linkerhand, maakt front naar de borstwering, de punt van den linkervoet voorwaarts gekeerd, strekt het rechterbeen achterwaarts uit, langs de binnen zijwang, buigt de linker knie door, het ligchaam voorover gebogen; plaatst de linkerhand tot rustpunt op het druifoog, geeft zeer bedaard eerst de rigting over de beide hoogste punten van het kanon, neemt den opzet, schuift het blokje op de bepaalde hoogte, en rigt, over den opzet en den kernring, op het aangewezen doel.

Bij affuiten B. en O. Model, treedt N°. 5 tusschen de zijwangen, neemt de ruinnaald uit met de linkerhand, en plaatst deze tot rustpunt op het druifoog. Verder als bij de affuiten van Model.

N°. 3 en 4 treden naar den staart der affuit, maken front naar de borstwering, plaatsen hunne handspaken onder de koppen der armbouten, en verzetten de staart op de waarschuwing van N°. 5 *Regts (Links); of: Een weinig regts (links).*

Bij affuiten B. en O. Model brengen N°. 3 en 4 hunne handspaken onder de zijwangen aan.

b. Zij bergen hunne handspaken en hernemen hunne posten, zoodra N°. 5 zich oprigt om te montereren, en den opzet bergt.

MONTEERT.

9a. N°. 5 plaatst het pijpje, met den trekker naar de linkerzijde en regthoekig omgebogen, zoo diep mogelijk in het zundgat.

b. Treedt op het banket, boven den wind, om het schot waar te nemen.

Aanmerking. In denzelfden geest als bij 5, tweede tijdvak.

10. Als het schot terstond wordt gedaan:

N°. 1 en 2 doen ieder een pas achterwaarts.

N°. 4 verwijdert zich tot het halen van eene kardoos.

N°. 3 gaat links van het stuk, steekt den haak van het aftrektouw van boven naar onderen in het oog van den trekker van het pijpje, neemt den knevel in de volle rechterhand, uet de kneukels naar boven gekeerd, het touw tusschen den middelsten en ringvinger doorgaande, en plaatst zich met het front naar de borstwering, zóóver zijdelings van het stuk, dat het aftrektouw eene flauwe bogt maakt en niet door het rad belemmerd wordt, terwijl hij daarbij den arm gestrekt houdt.

VUUR (*).

11. N°. 3 heft de hand bedaard op, ter hoogte van het hoofd, om vervolgens, door een krachtigen, benedenwaartschen ruk, het pijpje te doen ontbranden.

Na het terugloopen van het stuk, legt hij het aftrektouw over de linkerzijwang.

N°. 5 stelt het stuk waterpas, en alle nummers hernemen hunne posten.

Bij affuiten B. en O. Model steekt N°. 5 eerst de handspak door den klapmutsring.

De verrigtingen van N°. 5 en 3 bij het monteren en het vuren, wanneer van kopgezwindpijpjes gebruik wordt gemaakt, zijn als volgt:

MONTEERT.

N°. 5 ziet het pijpje — vooral van onderen — na en plaatst het voorzigtig in het zundgat, treedt op het banket boven den wind, om het schot waar te nemen.

N°. 3 steekt den zunder aan, houdt de vlam naar de linkerzijde benedenwaarts gekeerd, begeeft zich te hoogte van het zundgat boven den wind, altijd met de rechterzijde naar den vuurmond gekeerd.

VUUR (*)

N°. 3 brengt, den arm bedaard opheffende en het oog op het zundgat gerigt, den zunderstok met de nagels naar boven zoo hoog, dat de vlam van den zunder, den kop van het pijpje doet ontbranden, trekt den zunderstok terug, snijdt zoo noodig den zunder af, bergt den zunderstok en herneemt zijne plaats.

12. Om op nieuw te laden, volgt terstond, naar mate het kanon te weinig of voldoende is terugge-loopen, het kommando:

Achteruit = (het) STUK;

of:

WISCHT.

B. — 6 Ⓔ en 3 Ⓔ zw. (*).

Deze kanons worden op dezelfde wijze als het kanon van 12 Ⓔ , doch met 4 nommers, bediend.

De verrigtingen, aldaar voor N°. 5 voorgeschreven, gaan over op N°. 4, terwijl het bepaalde in VI, 5

(*) Voor de bediening dezer kanons op ij. cirkelaffuiten bestaat een afzonderlijk exercitie-reglement.

bij het ontbreken van een nommer, hier in toepassing wordt gebragt.

De plaatsing der manschappen bij het stuk is als bij 2 is aangegeven, met uitzondering van N°. 4, die zich 0.5 el achter het druifooq stelt.

Bij deze kanons zullen in gewone omstandigheden, bij het achter- en vooruitbrengen, geene handspaken benoodigd zijn.

Alleen bij het besturen der affuit steken N°. 3 en 4 hunne handspaken onder de kokers tot armbouten.

Bij het rigten zullen de N°. 2 en 3 met hunne handspaken behulpzaam zijn.

Wanneer bij het kanon van 6 E met granaatkartetsen gevuid wordt, ontvangt N°. 3 de gereedschappen die voor N°. 4 bestemd waren, ook haalt N°. 3 in dit geval de granaatkartets, doch eerst op het kommando: LAADT, daar hij eerst de gereedschappen moet aangeven, tempeert haar, en na den vaaglap geborgen te hebben, begeeft hij zich weder op zijne plaats.

Bij affuiten O. M. van 6 E en bij het vuren met kopgezwindpijpjes, wordt als voren gehandeld met in achtname, dat bij het achter- en vooruitbrengen van den vuurmond, N°. 3 zijne handspak 0.3 el door den klupmutsring steekt.

II.

Kanons ijs. op Walaffuiten, tot Vesting-geschut met ramen.

A. — 24 ⊗ Lt.

Tot de bediening worden vereischt :

1 onder-officier of korporaal als onderwijzer, en
4 kannonniërs, waarvan :

N°. 1. Lader.

» 2. Hulplader en kardoësinstecker.

» 3. Laadgereedschap-aangever, projectieldrager
en aftrekker of ontstecker.

» 4. Rigter.

De voor ieder nommer bestemde gereedschappen
zijn :

N°. 1. Een aanzetter. een aftrekker, een lepel en
een wisscher.

» 2. Een bezem, een handspaak, een kernring,
een beurston en een kardoëskoker (*)

» 3. Een handspaak, een granaatdraagband met
tempeerguds, een vaaglap, een zunderbus
met schaar, een lont- en een zunderstok
en een lontverberger.

(*) Bij eikenhouten ramen ontvangen N°. 2 en 3 nog
ieder een wig met steel.

- N°. 4. Een lang aftrektouw, een pijpjestasch met zundgatdoorslag en slager, boor- en priemruimnaald, een duimeling en een opzet.

Met granaat, (granaatkartets of kogel of kartets).

In orde de batterij = MARSCH ().*

1. N°. 1 plaatst het laadgereedschap in de kruishouten.

N°. 2 voorziet N°. 4 van pijpjes, en zoo noodig N°. 3 van zunders, vult de beurston met kardoezen, en bergt haar op de daarvoor ingerigte plaats, doet eene kardoes in den koker en stelt dezen, benevens handspak, bezem en wig met steel, links van het stuk bij en tegen de borstwering; legt den vaaglap op den kartetsstapel en zet den kernring op.

N°. 3 hangt den granaatdraagband om den hals, de zunderbus over den regterschouder links afhange, stelt lontverberger, lont- en zunderstok achter zich in den grond, zooveel mogelijk gedekt, en plaatst de wig met steel en de handspak, regts van het stuk tegen de borstwering.

N°. 4 gordt de pijpjestasch voor het lijf; plaatst den opzet in den lederen passant, neemt het zundgatdeksel af, legt het bij den kartetsstapel, stelt het stuk waterpas, bevestigt het marlijn van het aftrektouw met een paar halve slagen om het druifoog en legt het aftrektouw, los opgeschoten, op het verhoogstuk der affuit.

2. Zoodra deze toebereidselen gemaakt zijn, stellen de manschappen zich op hunne posten, alle 0.5 el buiten de radbanden; N°. 1 en 3 regts; N°. 2 en 4

links van het stuk, front naar hetzelfde; N°. 1 en 2 0.5 el vóór, N°. 3 even zooveel achter de asarmen, en N°. 4, 0.5 achter de druif.

Achteruit = (het) STUK.

3a. N°. 1 en 2 nemen ieder een handspaaik, steken die met het dikke einde tusschen de speeken der raden tegen den radband, met het einde onder de kokers tot achter arbout vattende.

N°. 3 en 4 plaatsen zich mede hieraan.

b. Zoodra N°. 1 ziet dat de manschappen gereed zijn, telt hij, op een slependen toon: *Eén*, en schielijk daarna: *Twee*, waarop allen tegelijk werken.

c. Dit tellen en werken wordt zóólang herhaald, tot het kanon voor het laden voldoende is teruggebragt, waarna N°. 1 voor allen hoorbaar: HALT, zegt.

Bij deze waarschuwing rigten alle manschappen zich op; N°. 1 en 2 plaatsen hunne handspaken weder tegen de borstwering, en alle nommers hernemen hunne posten.

Visiteert = (het) STUK.

4a. N°. 1 en 2 stellen zich bij den kop van het kanon, gerigt met den voorkant der monding.

N°. 3 neemt den aftrekker, geeft dien aan N°. 1 en legt den lepel in gereedheid op de borstwering.

b. N°. 4 treedt op het raam, plaatst zich op den middenraambalk, zoo noodig met den linkervoet op het staartkalf, en neemt de ruinaald in de rechterhand.

N°. 1 brengt den aftrekker in het stuk tot tegen den stootbodem, en draait hem tweemaal rond van zich af.

c. Haalt den aftrekker uit, geeft dien ter berging aan N°. 3 en neemt den reeds gereedliggenden lepel.

d. N°. 1 brengt met beide handen den lepel in de monding, zoodanig, dat de opene zijde benedenwaarts, en de groef van de stang naar hem is toegekeerd, schuift den lepel tegen den stootbodem, en draait hem het onderste boven.

N°. 2 is behulpzaam.

N°. 3 legt den wisscher in gereedheid op de borstwering.

e. N°. 4 steekt drie à viermalen het zundgat door.

f. N°. 1 haalt den lepel bedaard uit, geeft dien ter berging aan N°. 3, en neemt den reeds gereedliggenden wisscher.

WISCHT.

5a. N°. 4 sluit het zundgat met de linkerhand.

Als er niet gevisiteerd is, onderzoekt hij het zundgat met de ruimaald en sluit het met de linkerhand.

b. N°. 1 brengt den wisscher met behulp van N°. 2 tegen den stootbodem.

N°. 3 legt den aanzetter in gereedheid op de borstwering.

c. N°. 1 en 2 draaijen den wisscher door het vervatten der handen, minstens éénmaal in het stuk rond.

d. Beide nommers halen den wisscher uit en N°. 1 geeft dien aan N°. 3 ter berging terug.

Annmerking. Het eerste tijdvak der bediening: *Tot vuren gereed*, is hier ten einde; wordt niet dadelijk tot laden overgegaan, dan zal op het signaal van den batterij-kommandant: *Houdt op het vuur* (**), de onder-officier of korporaal kommanderen:

Dekt het zundgat (*).

Dit wordt door N°. 4 verrigt, aan wien N°. 2 het zundgatdeksel toereikt.

N°. 3 bergt den aanzetter.

Alle manschappen hernemen hunne posten.

Het signaal: *Houdt op het vuur* (**) gegeven zijnde, zal, alvorens tot het laden over te gaan, eerst het signaal: *Opent het vuur* (**) moeten gedaan worden.

N°. 3 legt den aanzetter in gereedheid op de borstwering.

N°. 4 neemt het zundgatdeksel af, geeft het ter berging aan N°. 2, en sluit het zundgat. Zal het vuur niet ophouden, dan volgt terstond het kommando:

LAADT (*).

6a. N°. 3 verwijdert zich tot het halen van het projectiel. Terugkomende wordt hem door den onderwijzer, zoo er met granaatkartetsen gevuurd wordt, den tempeertijd opgegeven, en vangt hij dadelijk aan te temperen, zoo als in de Algemeene Bepalingen is opgegeven, daarna neemt hij den vaaglap, en stelt zich een pas regts zijdelings achter N°. 2.

Met kogel of kartets ladende, zal N°. 3 zich niet verwijderen.

N°. 2 neemt de kardoes uit den koker en brengt haar, met het bindsel naar voren, in het kanon.

N°. 1 neemt den reeds gereedliggenden aanzetter, en brengt met N°. 2 de kardoes tegen den stootbodem.

b. De kardoes wordt met een druk aangezet, en de aanzetter vlug uitgehaald door N°. 1, die hem op de kruin der borstwering neêrlegt.

Met tusschen- of kruisproppen vurende, neemt N°. 1 zulk een prop en steekt haar in de monding.

Vervolgens neemt hij den gereedliggenden aanzetter en brengt de prop met N°. 2 tot tegen de kardoes, waar zij met een druk wordt aangezet.

Daarna haalt hij den aanzetter vlug uit, en legt hem weder op de kruin der borstwering neder.

Met kogel (kartets) ladende, neemt N°. 2 een kogel (kartets).

Bij het gebruik van een vóórprop neemt N°. 1 de prop en brengt die op den kogel.

c. Kogel en prop (kartets) door N°. 2 en 1 aangenomen zijnde, worden op dezelfde wijze als de kardoes geladen en zonder stooten aangezet.

De granaat of granaatkartets, inmiddels door N°. 2 afgeveegd, wordt nu omzigtig door hem en N°. 1 in het kanon gebragt, met de buis naar voren en in het midden, en wijders aangezet en tegengehouden tot dat:

d. N°. 4 de ruinaald in de kardoes heeft gestoken. Eerst hierna wordt de aanzetter uitgehaald en door N°. 3 geborgen, die zich, nadat No. 2 de granaat of granaatkartets van hem heeft overgenomen, bereids op zijn post heeft begeven.

N°. 2 bergt den vaaglap en veegt, zoo noodig, op aanwijzing van den onderwijzer, het raam af. Alle nommers hernemen hunne posten, behalve N°. 4, die op het raam blijft staan.

Vooruit = (het) STUK.

7a. N°. 1 en 2 nemen ieder een handspak, steken die, met het dikke einde, tusschen de speeken der raden, tegen den radband, met het einde onder de kokers tot voorarmbouten vattende.

b. De beweging begint, en zoodra N°. 1 ziet, dat de raden tegen de stootklossen gekomen zijn, zegt hij: HALT.

Op deze waarschuwing houden beide nummers op te werken, en hernemen hunne posten bij het stuk, behalve N°. 4, die gaande over den middenraambalk de beweging van het stuk volgt, en op het raam blijft staan.

De handspaken gebruikt zijnde, worden weder tegen de borstwering geplaatst.

Op passen = RIGT (*).

8a. N°. 4 haalt de ruinaald uit, bergt die, en brengt vervolgens zeer bedaard het stuk over de beide hoogste punten in de rigting van het doel; hij wordt hierin geholpen door N°. 1 en 2, die zich ieder met eene handspak naar het einde van het raam begeven, en die elk aan zijn kant, onder het uiteinde der vorken, tegen de rollen plaatsen, om op de waarschuwing van N°. 4: *Regts (Links)* of: *Een weinig regts (links)*, naarmate de monding links (regts) moet worden gebracht, het raam gelijkmatig in beweging te brengen tot N°. 4 HALT zegt, waarna N°. 1 den steunstok los maakt en plaatst, en beide nummers hunne handspaken bergen.

N°. 4 neemt den opzet en stelt dien op den aangegeven afstand.

b. N°. 2 en 3 plaatsen zich alsnu ieder aan hnn

kant. met de handen aan de armen der stelschroef, om deze, op de waarschuwing van N°. 4: *Op (af)* of: *Een weinig op (af)* te draaijen, tot hij HALT zegt. (Zij nemen daarna, bij eikenhonten ramen, de wiggen met steel, en stellen die onder het raamkussen.)

Beweegt zich de stelschroef te moeilijk, dan plaatst N°. 3 een handspak op den steunklos, om daarmede zachtjes het bodemstuk te ligten.

N°. 2 en 3 he-nemen hunne posten, zoodra N°. 4 zich oprigt om te monteren.

N°. 2 zal, na de lading, het raam schoonmaken, indien dit door den onderwijzer noodig geoordeeld wordt.

MONTEERT.

Aanmerking. In denzelfden geest als bij 5, tweede tijdvak.

Als het schot terstond wordt gedaan :

9a. N°. 1 neemt een pijpje, buigt den koperen trekker regthoekig om, plaatst het pijpje zoo diep mogelijk in het zundgat, den trekker naar de linkerzijde, haakt den haak van het aftrektouw van boven naar onder in het oog van den trekker, en geeft het aftrektouw aan N°. 3. Vervolgens treedt hij van het raam, en begeeft zich naar het banket, boven den wind, om de uitwerking van het schot waar te nemen.

N°. 3 begeeft zich links van het stuk, ontvangt van N°. 4 het aftrektouw, neemt den knevel in de volle rechterhand, het touw tusschen den middelsten en ringvinger doorgaande, de kneukels naar boven gekeerd, plaatst zich, front makende naar de borstwering, zoover zijdelings van het stuk, dat het touw eene flauwe bogt heeft, terwijl hij daarbij den arm gestrekt houdt.

N°. 1 doet één pas achterwaarts.

N°. 2 verwijdert zich tot het halen eener kardoes.

VUUR (*).

10a. N°. 3 heft de hand bedaard op, ter hoogte van het hoofd, om vervolgens door een krachtigen benedenwaartschen ruk, het pijpje te doen ontbranden.

Na het terugloopen van het stuk bevestigt N°. 1 den steunstok.

Bij eikenhouten ramen, nemen N°. 2 en 3 de wiggen met steel weg, en plaatsen ze tegen de borst(wering).

N°. 4 begeeft zich weder bij den vuurmond, en legt het aftrektouw, los opgeschoten, op het verhoogstuk.

Alle nummers hernemen hunne posten.

Met hulsgezwindpijpjes vurende, zullen de verrigtingen zijn als volgt:

MONTEERT.

N°. 4 neemt een pijpje, ziet het vooral van onderen na, plaatst het in het zundgat, en zorgt dat de gezwinde lont vrij afhangt. Vervolgens begeeft hij zich naar het banket, boven den wind, om de uitwerking van het schot waar te nemen.

N°. 3 steekt den zunder aan, plaatst zich ter hoogte van het zundgat, de rechterzijde naar den vuurmond gekeerd, en houdt den brandenden zunder benedenwaarts en van den vuurmond afgewend.

N°. 1 en 2 doen ieder één pas achterwaarts.

VUUR (*).

N°. 3 brengt, den arm bedaard opheffende, den zunderstok, met de nagels naar boven, zóó hoog, dat

de vlam van den zunder de gezwinde lont van het pijpje doet ontbranden, trekt den zunderstok terug, snijdt, zoo noodig, den zunder af, bergt den zunderstok, en herneemt zijne plaats.

Na het terugloopen van het stuk bevestigt N°. 1 den steunstok.

Bij eikenhouten ramen nemen N°. 2 en 3 de wiggen met steel weg en plaatsen ze tegen de borstwering.

N°. 4 begeeft zich weër bij den vuurmond.

Alle nommers hernemen hunne posten.

11. Om op nieuw te laden, volgt terstond, naar mate het kanon te weinig of voldoende is terugge-loopen, het kommando:

Achteruit = (het) stuk;

of

Visiteert = (het) stuk;

of

WISCHT.

B. — 12 ¶ (*).

Wordt op dezelfde wijze bediend, als het kanon van 21 ¶ Lt.

(*) Voor zooverre de ijs. kanons van 6 en 3 ¶ zw. op ij. cirkelassuiten worden gebezigd, zal een afzonderlijk exercitie-reglement worden zamengesteld.

C. — 6 ¶.

Wordt op dezelfde wijze bediend, als het kanon van 24 ¶ Lt.

D. — ZONDER RAAM.

Wanneer de vuurmonden op walaffuiten zonder ramen gelegd zijn, dan geschiedt de bediening op dezelfde wijze als bij de belegering-affuiten.

Bij het achter- en vooruitbrengen der affuit, worden de handspaken in de spaakgaten der ij. rollen gestoken.

De affuit wordt hierbij bestuurd met een handspak, met het dikke einde geplaatst tusschen de schoorwang en den middenbalk.

Bij het rigten wordt de affuit regts of links omgezet, door de handspaken onder het uitstekende gedeelte van het oogbeslag aan te brengen.

III.

Kanons ijs. op Wal-affuiten tot Kust-geschut, met ramen.

A. — 80 en 60 ℞.

Tot de bediening worden vereischt :

1 onder-officier of korporaal, als onderwijzer, en
5 kanonniers, waarvan :

N°. 1. Lader.

» 2. Kardoesinsteker en hulplader.

» 3. Laadgereedschap-aangever en aftrekker of
ontsteker.

» 4. Kardoes- en projectieldrager.

» 5. Rigter.

De voor ieder nommer bestemde gereedschappen
zijn :

N°. 1. Een aanzetter, een aftrekker, een lepel,
een wisscher en een zwengel.

» 2. Een bezem, een handspaak, een kernring
en een zwengel.

» 3. Een handspaak, een zonderbus, een lont-
verberger, een lont- en een zonderstok (*).

(*) Bij eikenhouten ramen ontvangen N°. 3 en 4 nog
ieder een wig met steel.

- N°. 4. Een beurston, een granaatdraagband, een kardoeskoker en een vaaglap (*).
- » 5. Een lang afirektouw, een pijpjestasch, met zundgatdoorslag en slager, boor- en priemruimnaald, een duimeling en een opzet.

Met granaat (of kartets) (†).

In orde de batterij = MARSCH ().*

1. N°. 1 plaatst het laadgereedschap in de kruishouten en bevestigt den zwengel.

N°. 2 bevestigt den zwengel, zet den kernring op en plaatst de handspak en den bezem links tegen de borstwering.

N°. 3 plaatst de wig met steel en de handspak rechts van het stuk, tegen de borstwering, of legt ze, bijaldien de kruishouten tegen de borstwering gesteld zijn, evenwijdig daarmede achter N°. 1 op den grond,

(*) Bij die versterkingen, die percussie-granaten in hare uitrusting hebben, ontvangt N°. 4 nog een schroevendraaijer, tot het openen der kist, en een ijzeren draaghandvat, waarmede de granaat uit de kist genomen wordt.

(†) Wil men granaten van 80 ℔ met verminderde lading schieten, dan wordt het kommando:

Met granaat, verminderde lading.

In orde de batterij = MARSCH ().*

Voor die versterkingen, die percussie-granaten in hare uitrusting hebben, wordt het kommando:

Met granaat, (percussie-granaat, of kartets).

In orde de batterij = MARSCH ().*

stelt lontverberger, lont- en zunderstok achter zich in den grond, zoo mogelijk onder de kruishouten, en hangt de zunderhus over den regterschouder, links afhangende.

N°. 4 legt den vaaglap op den kartetsstapel, hangt den granaatdraagband om den hals, vult de beurston met kardoezen, volgens de opgegevene lading, en bergt haar op de daarvoor ingerigte plaats, doet een kardoes in den koker, en stelt dezen, benevens de wig met steel, bij en tegen de borstwering, na N°. 5 vooraf van pijpjes en zoo noodig N°. 3 van zunders te hebben voorzien.

N°. 5 gordt de pijpjestasch voor het lijf, plaatst den opzet in den lederen passant, neemt het zundgatdeksel af, legt het bij den kartetsstapel, stelt het stuk waterpas, bevestigt daarna het marlijn van het aftrektouw met een paar halve slagen aan het broekingog, en legt het aftrektouw zelf, los opgeschoten, op het verhoogstuk der affuit.

2. Zoodra deze toebereidselen gemaakt zijn, stellen de manschappen zich op hunne posten; allen 0.5 el buiten de radbanden; N°. 1 en 3 regts, N°. 2, 4 en 5 links van het stuk, met het front naar hetzelfde; N°. 1 en 2, 0.5 el vóór, N°. 3 en 4 even zooveel achter de asarmen, N°. 5 tegenover de trede.

Achteruit = (het) stuk.

3a. N°. 1 en 2 nemen ieder een handspak, steken die met het dikke einde tusschen de speeken der raden tegen den radband, met het uiteinde onder de kokers tot achter armbout vattende.

N°. 3 en 4 plaatsen zich buitenwaarts van N°. 1 en 2 en werken mede op deze handspaken.

b. Zoodra N°. 1 ziet dat de manschappen gereed

zijn, telt hij op een slependen toon: *Eén*, en schielijk daarna: *Twee*, waarop allen tegelijk werken.

c. Dit tellen en werken wordt zóólang herhaald, tot het kanon voor het laden voldoende is teruggebracht, waarna N°. 1, voor allen hoorbaar: HALT. zegt.

Bij deze waarschuwing rigten alle manschappen zich op; N°. 1 en 2 plaatsen hunne handspaken weder tegen of bij de borstwering, en alle nummers hernemen hunne posten.

Visiteert = (het) STUK.

4a. N°. 1 en 2 stellen zich bij den kop van het kanon, gerigt met den voorkant der monding.

N°. 3 neemt den aftrekker, geeft dien aan N°. 1 en legt den lepel in gereedheid op de borstwering.

N°. 4 verwijdert zich tot het halen der granaat, snijdt het verkapsel van de buis los, zonder het echter af te nemen, en plaatst zich, terugkomende en na den vaaglap genomen te hebben, één pas regts zijdelings achter N°. 2.

Met percussie-granaat ladende, verwijdert zich N°. 4 tot het halen van de kist, waarin zich de granaat bevindt, en brengt haar bij de borstwering, digt achter N°. 2.

Hij opent de kist en schroeft het ijzeren draaghandvat op de buis der granaat.

Met kartets ladende, zal N°. 4 zich niet verwijderen.

b. N°. 5 treedt op het raam, plaatst zich op den middenraambalk, zoo noodig met den linkervoet op het staartkalf, en neemt de ruimnaald in de rechterhand.

N°. 1 brengt den aftrekker tegen den stootbodem en draait hem rond, van zich af.

c. Haalt den aftrekker uit, geeft dien ter berging aan N°. 3 en neemt den reeds gereedliggenden lepel.

d. N°. 1 brengt met beide handen den lepel in de monding, zóódanig, dat de opene zijde benedenwaarts, en alzoo de groef van de stang naar hem toe is gekeerd, schuift den lepel daarna tot tegen den stootbodem en draait hem alsdan het onderste boven.

N°. 2 is behulpzaam.

N°. 3 legt den wisscher in gereedheid op de borstwering.

e. N°. 5 steekt drie- à viermalen het zundgat door.

f. N°. 1 haalt den lepel bedaard uit, geeft dien ter berging aan N°. 3 en neemt den reeds gereedliggenden wisscher.

WISCHT.

5a. N°. 5 sluit het zundgat met de linkerhand.

Als er niet gevisiteerd is, onderzoekt hij het zundgat met de ruinnaald en sluit het met de linkerhand.

N°. 3 legt den aanzetter in gereedheid op de borstwering.

b. N°. 1 brengt met behulp van N°. 2 den wisscher tegen den stootbodem.

c. N°. 1 en 2 draaijen hem, door het vervatten der handen, minstens éénmaal in het stuk rond.

d. N°. 1 en 2 halen den wisscher uit en N°. 1 geeft dien aan N°. 3 ter berging terug.

Aanmerking. Het eerste tijdvak der bediening: *Tot vuren gereed*, is hier ten einde; wordt niet dadelijk tot laden overgegaan, dan zal, op het signaal van den batterij-kommandant: *Houdt op het vuur* (**), de onderwijzer kommanderen: *Dekt het zundgat* (*).

Dit wordt door N°. 5 verrigt, aan wien N°. 2 het zundgatdeksel toereikt.

N°. 3 bergt den aanzetter; N°. 4 de granaat en den vaaglap, en alle nommers hernemen hunne posten.

In het omgekeerde geval blijft ieder waar hij is, en volgt terstond het kommando:

LAADT (**).

Het signaal: *Houdt op het vuur* (**), gegeven zijnde, zal, alvorens tot het laden over te gaan, eerst het signaal: *Opent het vuur* (**), moeten gedaan worden.

N°. 3 legt den aanzetter op de borstwering in gereedheid; N°. 4 verwijdert zich tot het halen der granaat; N°. 5 neemt het zundgatdeksel af, dit ter berging aan N°. 2 gevende, en sluit het zundgat.

6a. N°. 2 neemt de kardoes uit den koker en brengt haar in het kanon, met het bindsel naar voren.

Met kartets ladende, ontvangt N°. 2 met beide handen de kardoes van N°. 4, die zich, met den kardoeskoker gereed, regts achter hem stelt,

N°. 1 neemt den reeds gereedliggenden aanzetter, en brengt, met N°. 2, de kardoes tegen den stootbodem.

b. De kardoes wordt met een druk aangezet, en de aanzetter vlug uitgehaald door N°. 1, die hem op de kruin der borstwering neêrlegt.

Met tusschen- of kruisproppen vurende, geeft N°. 3 een prop aan N°. 1, die haar in de monding steekt.

N°. 1 neemt den reeds gereedliggenden aanzetter, en brengt de prop, met behulp van N°. 2, tot tegen de kardoes, waar zij met een druk wordt aangezet.

N°. 1 haalt de aanzetter vlug uit, en legt hem weder op de kruin der borstwering.

Met kartets ladende, bergt N°. 4 den kardoeskoker en neemt een kartets.

c. De granaat, inmiddels door N°. 2 met den vaaglap afgeveegd en van het verkapsel ontdaan zijnde, wordt nu omzigtig, door hem en N°. 1, in het kanon gebragt, met de buis naar voren en in het midden, wijders aangezet en tegengehouden, tot dat

d. N°. 5 de ruinnaald in de kardoes heeft gestoken.

Eerst hierna wordt de aanzetter uitgehaald en door N°. 3 geborgen.

Met percussie-granaat ladende, zal N°. 4 die bij het ijzeren draaghandvat uit de kist ligten en haar vervolgens met behulp van N°. 2 in de monding brengen.

N°. 4 neemt het draaghandvat uit.

Met kartets ladende, zal N°. 2 die van N°. 4 aannemen en met N°. 1 in het kanon brengen.

N°. 2 veegt, zoo noodig, op aanwijzing van den onderwijzer, de cirkelstukken en het raam af.

N°. 4 bergt den vaaglap.

Alle nommers hernemen hunne posten, behalve N°. 5, die op het raam blijft staan.

Vooruit = (het) stuk.

7. N°. 1, 2, 3 en 4 werken op tegenovergestelde wijze, als bij het achteruitbrengen van het stuk; op het tellen van *Eén* en *Twee* van N°. 1.

Zoodra N°. 1 ziet, dat de raden tot tegen de stootklossen zijn gekomen, zegt hij: HALT.

Op deze waarschuwing houden alle manschappen

op te werken; N°. 1 en 2 bergen hunne handspaken en alle nommers hernemen hunne posten, behalve:

N°. 5, die, gaande over den middenraambalk, de beweging van het stuk volgt en op het raam blijft staan.

Op *passen* = RIGT (*).

8a. N°. 5 haalt de ruimmaald uit, neemt den opzet, stelt dien op den aangegeven afstand, en rigt zeer bedaard, over den opzet en den kernring, op het aangegeven doel.

Wanneer geen bepaalde doelen, b. v. tonnen, baken, enz. aanwezig zijn, wordt op den horizon gerigt.

N°. 1 en 2 begeven zich achter N°. 3 en 4 om, naar het einde van het raam, en stellen zich met beide handen aan de zwingels, om op waarschuwing van N°. 5: *Regts (links)*, of: *Een weinig regts (links)*, naarmate de monding links (regts) moet worden gebracht, het raam gelijkmatig in beweging te brengen, tot N°. 5: HALT, zegt, waarna N°. 1 den steunstok losmaakt en plaatst.

b. N°. 3 en 4 plaatsen zich, ieder aan hunnen kant, met de handen aan de armen der stelschroef, om deze, op de waarschuwing van N°. 5: *Op (af)*, of: *Een weinig op (af)* te draaijen, tot hij: HALT, zegt; zij nemen daarna, bij eikenhouten ramen, de wiggen met steel, en stellen deze onder het raamkussen.

Beweegt zich de stelschroef te moeilijk, dan plaatst N°. 3 een handspak op den steunklos, om daarmede zachtjes het bodemstuk te ligten.

c. N°. 1, 2, 3 en 4 hernemen hunne posten, zoodra N°. 5 zich oprigt om te monteren.

N°. 2 zal, na de lading, het raam afvegen, indien zulks door den onderwijzer noodig wordt geoordeeld.

MONTEERT.

Aanmerking. In denzelfden geest als bij 5, tweede tijdvak.

9. Wordt het schot terstond gedaan:

N°. 5 neemt een pijpje, buigt den trekker regthoekig om, plaatst het zoo diep mogelijk in het zundgat, den trekker naar de linkerzijde gekeerd, haakt den haak van het aftrektouw van boven naar onderen in het oog van den trekker en geeft het aftrektouw aan N°. 3. Hij begeeft zich op de trede, vat met de volle linkerhand den scepter aan, en blijft over de riglijn het doel waarnemen, waartoe hij het ligchaam zooveel mogelijk voorover buigt.

Is het doel in de rigting gekomen, zoo commandeert hij:

VUUR,

en springt bij gebrek van scepter van het raam.

N°. 3 begeeft zich links van het stuk, ontvangt van N°. 5 het aftrektouw, neemt den knevel in de volle rechterhand, het touw tusschen den middelsten en ringvinger doorgaande, de kneukels naar boven gekeerd, plaatst zich, front naar de borstwering makende, zoover zijdelings van het stuk, dat het touw een flauwe bogt heeft, terwijl hij den arm gestrekt houdt.

N°. 1 en 2 doen één pas achterwaarts.

N°. 1 verwijdert zich tot het halen van een kardoes.

10. Op het kommando: VUUR, heft N°. 3 de hand bedaard op, ter hoogte van het hoofd, om vervolgens, door een krachtigen benedenwaartschen ruk, het pijpje te doen ontbranden.

N°. 5 neemt zooveel mogelijk de uitwerking van het schot waar.

Bij het vuren op beweegbare doelen zal N°. 5 op het daartoe geschikte oogenblik: vuur, kommanderen, waarop N°. 3 het pijpje aftrekt.

Na het terugloopen van het stuk, begreft N°. 5 zich weder bij den vuurmond en legt het aftrektouw, los opgeschoten, op het verhoogstuk.

N°. 1 bevestigt den steunstok.

N°. 2 en 3 nemen, bij eikenhouten ramen, de wiggen met steel weg en plaatsen die tegen de borstwering.

N°. 5 blijft op den middenraambalk staan, en de overige nummers hernemen hunne posten.

Als de affuit nog achteruit moet worden gebragt, zal N°. 5 op den middenraambalk een weinig terug treden, en bijaldien onder groote élévatie gevuid wordt, de stelschroef zóó hoog opdraaijen, als noodig is om tot een volgende lading te kunnen overgaan, waartoe alsdan N°. 3 en 4, even als in 8*b*, behulpzaam zullen zijn.

Met hulsgewindpijpjes vurende, zal N°. 5 het pijpje, na het van onderen goed te hebben nagezien, de gezwinde lont vrij afhangende, opzetten; voor dit nummer verder als boven.

N°. 3 steekt den zunder aan, de regterzijde naar den vuurmond gekeerd, en houdt den brandenden zunder benedenwaarts, van den vuurmond afgekeerd.

N°. 1, 2 en 4 als boven.

Op het kommando: vuur, brengt N°. 3 bedaard den zunder, de nagels der hand naar boven gekeerd, aan de gezwinde lont van het pijpje, knipt, zoo noodig, den zunder af en bergt den zunderstok.

11. Om op nieuw te laden, volgt terstond, naarmate het kanon te weinig of voldoende is terugge-loopen, het kommando:

Achteruit = (het) STUK;

of:

Visiteert = (het) STUK;

of:

WISCHT.

B. — 30 ¶.

Wordt op dezelfde wijze als het kanon van 80 en 60 ¶ bediend, met die wijzigingen, welke de lading met kogel en gloeiende kogel medebrengt.

Voorts heeft men bij dit kanon slechts ééne lading en wordt het raam niet met zwengels, doch met handspaken bewogen.

Met gloeiende kogels vurende, zijn nog twee man benoodigd om die aan te dragen.

Met granaat (of kartets of kogel of gloeienden kogel).

In orde de batterij = MARSCH (*).

6a. Met kogel, gloeienden kogel of kartets ladende, ontvangt N°. 2 met beide handen de kardoos van N°. 4, die zich, met den kardoeskoker gereed, regts achter hem stelt.

6. Met gloeienden kogel ladende, zal eerst een tusschenprop van alang-alang en daarna een natten prop van zoden gebruikt worden.

Beiden worden op de voorgeschrevene wijze afzonderlijk ingebracht.

Met kogel of kartets ladende, bergt N°. 4 den kardoeskoker, en neemt een kogel of kartets.

d. Met gloeienden kogel ladende, wordt die door de twee hulpmommers in den kogeldrager aangedragen.

N°. 3 en 4 draaijen de stelschroef zóóver af, dat N°. 1 en 2 gelegenheid hebben om den gloeienden kogel, die ze in den kogeldrager overnemen, tot tegen den zodenprop te laten rollen.

8a. N°. 1 en 2 begeven zich met een handspak naar het einde van het raam en plaatsen haar onder het uiteinde der vorken tegen de rollen, om op waarschuwing van N°. 5: *Rechts (links)*, of: *Een weinig rechts (links)*, het raam gelijkmatig in beweging te brengen, tot N°. 5: HALT, zegt, waarna N°. 1 den steunstok plaatst, en beide nummers hunne handspaken bergen.

C. — 21 € Zw.

Wordt op dezelfde wijze bediend als het kanon van 30 € .

Hierbij valt echter op te merken, dat geene granaten of percussie granaten gebruikt worden.

4a. N°. 4 haalt de granaatkartets en tempeert zoo als vroeger is voorgeschreven.

D. — 80 € OP CIRKEL-AFFUIT.

Wordt op dezelfde wijze bediend als het kanon van 80 € op Wal-affuit met raam.

Alleen valt hierbij op te merken, dat bij het rigten van geen zwengels, maar van de spaakraderen wordt gebruik gemaakt, welke zich aan de voorzijde van het raam bevinden; dus moet bij 80 E op wal-affuit onder 8a worden gelezen:

N°. 1 en 2 begeven zich naar de voorzijde van het raam en stellen zich aan de spaakraderen, om op de waarschuwing van N°. 5: *Regts (links)*, *Een weinig regts (links)*, den vuurmond de rigting te doen volgen.

IV.

Houwitsers op Belegering-affuiten van Model.

20 D^m. en 15 D^m. K.

Tot de bediening worden vereischt:

1 onder-officier of korporaal, als onderwijzer, en
4 kanonniërs, waarvan:

N°. 1. Lader.

- » 2. Kardoesdrager en insteker.
- » 3. Projectieldrager en aftrekker of ontsteker.
- » 4. Rigter.

De voor ieder nommer bestemde gereedschappen
zijn:

N°. 1. Een lepel en een wisscher met aanzetter.

- » 2. Een bezem, een beurston, twee handspaken,
een paar morsmouwen en een kardoeskoker.

Bij de affuit O. Model eene handspaaik.

- » 3. Een middensoort aftrektouw. een granaat-
draagband, een zonderbus met schaar, een
lontverberger, een lont- en zonderstok, twee
handspaken en een vaaglap.
- » 4. Een pijpjestasch met boor- en priemruim-
naald, een duimeling, een rigtlood, een
kwadrant met doosje, een worpstafel en
twee rigtbaken.

Bij een niet-oplopend schietgat. ook een opzet, doch alsdan geen rigtlood en rigtbaken.

Met granaat (kartets, brand- of lichtkogel) lading.

In orde de batterij = MARSCH ().*

1. N°. 1 plaatst het laadgereedschap in de kruishouten.

N°. 2 vult de beurston met kardoesen, volgens de opgegevene lading, en brengt haar op de daarvoor ingerigte plaats; doet een kardoes in den koker, voorziet N°. 4 van pijpjes en, zoo noodig, N°. 3 van zunders, stelt den bezem, den kardoeskoker, de handspak links van het stuk, tegen en bij de borstwering, en trekt de morsmouwen aan.

Bij een niet-oplopend schietgat, plaatst hij kardoeskoker enz. bij den kogelstapel.

N°. 3 plaatst de handspaken regts van het stuk, tegen de borstwering, of legt ze, bijaldien de kruishouten tegen de borstwering gesteld zijn, evenwijdig met deze, achter N°. 1 op den grond, legt den vaaglap op den kardoeskoker of op den kartetsstapel, hangt den granaatdraagband om den hals en de zunderbus over den regterschouder, links afhangende, plaatst lontverberger, lont- en zunderstok zooveel mogelijk gedekt, en bevestigt daarna het marlijn van het afirektouw, met een paar halve slagen, om de druif, en legt het touw zelf, los opgeschoten, op het stelkalf der affuit.

Bij de affuit O. Model steekt hij een der handspaken met het dikke einde 0.3 el door den klapmutsring.

N°. 4 bergt het rigtlood in de pijpjestasch, gordt deze vóór het lijf, plaatst het kwadrant met doosje

en de worpstaaf op het aslijf (bij affuiten O. Model op het middenkalf), neemt het zundgatdeksel af, legt het links van het stuk, tegen de borstwering, of bij den karteisstaaf, stelt het stuk waterpas en plaatst de rigtbaken, met behulp van N°. 1.

Bij een niet-oplopend schietgat, plaatst hij den opzet in de lederen passant.

2. Zoodra deze toebereidselen gemaakt zijn, stellen de manschappen zich op hunne posten, allen 0.5 el buiten de velgen der raden; N°. 1 en 3 regts, N°. 2 en 4 links van het stuk, met het front naar hetzelfde; N°. 1 en 2, 0.5 el vóór, N°. 3 even zooveel achter de asarmen; N°. 4, 0.5 el achter de druif.

Achteruit = (het) stuk.

3a. N°. 1 en 2 nemen ieder een handspaaak, steken die met het dikke einde tusschen de speeken, tegen de velgen, achter de as; vatten, met het uiteinde onder de zijwangen der affuit, en stellen zich met den rug naar de borstwering gekeerd.

N°. 3 en 4 steken hunne handspaken, met het dikke einde, terwijl zij front naar de affuit maken, onder de kokers tot armbout.

Bij de affuit O. Model doen N°. 1 en 2 als boven; N°. 3 en 4 maken front naar de borstwering en vatten de handspaaak in den klappmutsring, om zonder ligten den staart te besturen en te zorgen, dat het stuk regt achteruit wordt gebragt.

b. Zoodra N°. 1 ziet dat de manschappen gereed zijn, telt hij, op een slependen toon: *Eén*, en schielijk daarna: *Twee*, waarop allen tegelijk werken.

N°. 3 en 4 zorgen, dat het stuk regt achteruit gebragt wordt.

c. Dit tellen en werken wordt zóólang herhaald, tot de houwitser voor het laden voldoende is teruggebragt, waarna N°. 1 voor allen hoorbaar: HALT, zegt.

Bij deze waarschuwing rigten alle manschappen zich op, N°. 1 en 2 plaatsen hunne handspaken tegen de borstwering, N°. 3 en 4 de hunne, staande achter tegen de naaf, buiten het rad, en alle nommers hernemen hunne posten.

Bij exercitiën wordt, na elke lading, de granaat door N°. 2 uit den vuurmond genomen en geborgen.

Bij de affuit O. Model plaatsen N°. 1 en 2 hunne handspaken buiten het rad, staande achter tegen de naaf; N°. 3 legt het einde van zijne handspak op den grond.

Visiteert = (het) stuk.

4a. N°. 4 treedt bij het zundgat en neemt de ruimnaald in de rechterhand.

b. N°. 1 neemt den lepel, stelt zich bij de monding, gerigt met den voorkant; brengt den lepel in de kamer, zoodanig, dat de opene zijde benedenwaarts is gekeerd; schuift den lepel daarna tot tegen den stootbodem en draait hem alsdan het onderste boven.

N°. 3 verwijdert zich tot het halen der granaat, snijdt het verkapsel van de buis los, zonder het echter af te nemen, en plaatst zich, terugkomende en na den vaaglap genomen te hebben, één pas regts zijdelings achter N°. 2.

Met kartets ladende, zal N°. 3 zich niet verwijderen; met brand- of lichtkogel ladende, zal hij de verkapsels der brandgaten niet aftrekken en den kogel aan de lis dragen.

c. N°. 4 steekt drie- à viermalen het zundgat door en neemt de ruimnaald in de linkerhand.

d. N°. 1 haalt den lepel bedaard uit, bergt hem, neemt den wisscher met aanzetter en plaatst zich bij de monding.

WISCHT.

5a. N°. 4 sluit het zundgat met gestrekten regter-arm en maakt front naar de borstwering.

Als er niet gevisiteerd is, onderzoekt hij het zundgat met de ruimnaald, neemt die in de linkerhand. Verder als boven.

b. N°. 1 brengt den wisscher tegen den stootbodem.

c. Draait hem, door het vervatten der handen, minstens éénmaal in de kamer rond.

d. Haalt den wisscher uit, brengt de linkerhand aan de steel, met de nagels naar boven, een hand breedte van den wisscherklos, schuift de regterhand tot in het midden van den steel, en draait met deze hand den wisscherklos bovenwaarts om, de linkerhand glijdende over de regter-, tot een hand breedte van den aanzetterklos; brengt den wisscher met aanzetter voor de borst; de linkerhand gerigt met den linker-schouder.

Aanmerking. Het eerste tijdvak der bediening: *Tot vuren gereed*, is hier ten einde; wordt niet dadelijk tot laden overgegaan, dan zal op het signaal van den batterij-kommandant: *Houdt op het vuur* (**). de onderwijzer kommanderen: *Dekt het zundgat* (*). Dit wordt door N°. 4 verrigt; N°. 1 bergt den wisscher met aanzetter, N°. 3 de granaat en den vaaglap of den brand- (licht-) kogel, en alle manschappen hernemen hunne posten.

In het omgekeerde geval blijft ieder waar hij is, en volgt terstond het kommando :

LAADT (*).

Het signaal: *Houdt op het vuur* (**) gegeven zijnde, zal, alvorens tot het laden over te gaan, eerst het signaal: *Opent het vuur* (***) moeten gedaan worden.

N°. 4 neemt het zundgatdeksel af, bergt het en sluit het zundgat.

N°. 1 herneemt den wisscher met aanzetter,.

N°. 3 de granaat en den vaaglap of den brand-(licht-) kogel.

6a. N°. 2 neemt de kardoos uit den koker en brengt haar, zich vóór de monding plaatsende, achter in de kamer, met het bindsel naar voren.

Met kartets ladende, ontvangt N°. 2 met beide handen de kardoos van N°. 3, die zich, met den kardoeskoker gereed, regts achter hem stelt.

b. N°. 1 brengt met den aanzetterklos, de kardoos tegen den stootbodem, zet haar met een druk aan en bergt den wisscher met aanzetter.

Met kartets ladende, bergt N°. 3 den kardoeskoker en neemt een kartets.

c. De granaat, inmiddels door N°. 2 met den vaaglap afgeveegd en van het verkapsel ontdaan zijnde, wordt nu door hem omzigtig in den houwitser, tot tegen de kamer gebracht, met de buis naar voren en in het midden, de gezwinde lont vrij uithangende; daarna veegt hij, zoo noodig, de bedding af, op aanwijzing van den onderwijzer.

Met kartets ladende, zal N°. 2 die van N°. 3 aannemen, en haar in den houwitser tot tegen de kamer brengen.

Met brand- of lichtkogel ladende, vervalt het afvegen met den vaaglap, doch trekt N°. 2 de verkapsels van de brandgaten af en hangt de gezwinde lont vrij uit, enz.

N°. 3 bergt den vaaglap.

N°. 4 steekt de ruinnaald in de kardoes en alle nummers hernemen hunne posten.

Vooruit = (het) stuk.

7a. Alle manschappen stellen zich gereed, om op het tellen van N°. 1, het stuk in de batterij te brengen.

N°. 1, 2, 3 en 4 werken daartoe op de tegenovergestelde wijze, als bij: *Achteruit het stuk*.

N°. 3 en 4 zorgen, dat het stuk regt vooruit wordt gebracht.

Bij de affuiten O. Model werken N°. 1 en 2 op de tegenovergestelde, en N°. 3 en 4 op gelijke wijze als bij: Achteruit het stuk.

b. De beweging begint, en zoodra N°. 1 ziet dat de raden tot nabij tegen de borstwering gekomen zijn, zegt hij: HALT.

Op deze waarschuwing houden alle manschappen op te werken, en hernemen hunne posten bij het stuk; N°. 1 en 4 trekken hunne handspaken terug en bergen die, N°. 2 en 3 houden hunne handspaken staande in de van de borstwering afgekeerde hand.

Bij de affuit O. Model bergt N°. 1 zijne handspaaak, N°. 2 trekt de zijne terug en houdt die staande in de van de borstwering afgekeerde hand, N°. 3 neemt die uit den klapmutsring, en houdt die op dezelfde wijze.

Op passen = RIGT ().*

8a. N°. 4 treedt tusschen de zijwangen, haalt de ruimnaald uit en bergt haar; neemt het rigtlood in de linkerhand, houdt het op en geeft de rigting.

N°. 2 en 3 treden naar den staart der affuit, maken front naar de borstwering, plaatsen hunne handspaken onder de koppen der armbouten, en verzetten den staart op waarschuwing van N°. 4: *Regts (links)*, of: *Een weinig regts (links)*.

Bij de affuiten O. Model brengen N°. 2 en 3 hunne handspaken onder de zijwangen aan..

b. Zij bergen hunne handspaken en hernemen hunne posten, zoodra N°. 4 het rigtlood bergt.

N°. 4 neemt de worpstafel, zoekt de, voor den opgegeven afstand, gevorderde graden, bergt de worpstafel, treedt buiten de zijwangen, plaatst zich ter linkerzijde van de affuit, neemt het kwadrant uit het doosje, stelt het op het bodemstuk, in de strekking der vizierkeep, geeft de noodige verhooging, legt het kwadrant weder in het doosje en herneemt zijn post.

Bij het schieten met deze vuurmonden zijn de ver-
rigtingen bij het rigten dezelfde als die, in Hoofdstuk I,
voor kanons op wal-affuiten voorgeschreven.

MONTEERT.

9. N°. 4 plaatst het pijpje met den trekker naar de linkerzijde en regthoekig omgebogen, zoo diep mogelijk in het zundgat; neemt het kwadrant met doosje en worpstafel in de hand en treedt op het banket, boven den wind, om den worp (of het schot) waar te nemen.

Aanmerking. In denzelfden geest als bij N°. 5, tweede tijdvak.

10. Als de worp (of het schot) terstond wordt gedaan:

N°. 1 doet één pas achterwaarts.

N°. 2 verwijdert zich tot het halen van een kardoos.

N°. 3 gaat links van het stuk, steekt den haak van het aftrektouw van boven naar onder in het oog van den trekker van het pijpje, neemt den knevel in de volle rechterhand, het touw tusschen den middelsten en ringvinger doorgaande, de kneukels naar boven gekeerd, en plaatst zich met gestrekten rechterarm, het front naar de borstwering, zóóver zijdelings van het stuk, dat het aftrektouw een flauwe bogt maakt en niet door het rad belemmerd wordt.

VUUR (*).

11. N°. 3 heft de hand bedaard op, ter hoogte van het hoofd, om vervolgens door een krachtigen benedenwaartschen ruk het pijpje te doen ontbranden.

Na het terugloopen van het stuk, legt hij het aftrektouw, los opgeschoten, op het stelkalf.

Bij de affuit O. Model steekt hij de handspaaak door den klapmutsring.

N°. 4 bergt het kwadrant met doosje en de worpstafel op het aslijf (bij affuiten O. Model op het middenkalf).

Alle nommers hernemen hunne posten.

Met kopgezwindpijpjes vurende, zijn de verrigtingen als volgt:

MONTEERT.

N°. 4 neemt een pijpje, ziet het vooral van onderen na, en plaatst het in het zundgat. Vervolgens neemt hij het kwadrant met doosje en de worpstafel in de

hand en treedt op het banket, boven den wind, om de worp (of het schot) waar te nemen.

N°. 1 doet één pas achterwaarts.

N°. 2 verwijdert zich tot het halen van een kardoes,

N°. 3 steekt den zunder aan, plaatst zich ter hoogte van het zundgat, de rechterzijde naar den vuurmond gekeerd, en houdt den brandenden zunder benedenwaarts en van den vuurmond afgekeerd.

VUUR (*).

N°. 3 brengt bedaard den brandenden zunder, de nagels der hand naar boven gekeerd, de oogen op het zundgat gevestigd, aan het pijpje; knipt daarna, zoo noodig, den zunder af en bergt den zunderstok.

Na het terugloopen van het stuk bergt N°. 4 het kwadrant met doosje en de worpstafel op het aslijf.

Bij affuiten O. Model bergt hij die op het middenkalf en N°. 3 plaatst de handspak in de klappmutsring.

Alle nommers hernemen hunne posten.

12. Om op nieuw te laden, volgt terstond, naarmate de houwtiser te weinig of voldoende is teruggelopen, het kommando:

Achteruit = (het) STUK;

of:

Visiteert = (het) STUK;

of:

WISCHT.

V.

Mortieren.

A. — Van 29 D^m.

Tot de bediening worden vereischt:

1 onder-officier of korporaal, als onderwijzer, en
5 kanonniers, waarvan:

N ^o . 1.	}	Hulpladers.
» 2.		
» 3.		Projectieldrager en aftrekker of ontsteker.
» 4.		Projectiel- en buskruidrager.
» 5.		Rigter en lader.

De voor ieder nommer bestemde gereedschappen
zijn:

- N°. 1. Twee klaanwhandspaken en een wisscher met krabber.
- » 2. Twee klaauwhandspaken, een bezem en een gereedschapsmand, waarin een dek en een vaaglap.
- » 3. Een kort aftrektouw, een draagboom met twee handspaken, een mes tot ontkappen, een draagmand, een zonderbus met schaar, een lontverberger, een lont- en een zonderstok.

N°. 4. Een beurston en een buskruidbus.

Bij niet afgewogen ladingen nog een buskruidmaat
N°. 1.

- » 5. Een pijpjestasch met boor- en priemruim-
naald, een rigtlood, een worpstafel, een
paar morsmouwen en twee rigtbaken.

*Met bom- (of brand- of lichtkogel, of spiegel-
granaten) lading.*

In orde de batterij = MARSCH ().*

1. N°. 1 plaatst den wisscher met krabber in de kruishouten en de handspaken, regts van den mortier; tegen de borstwering.

Indien zich vóór de mortier een doorlopend banket bevindt, worden de handspaken, de draagboom en de bezem tegen de helling daarvan geplaatst.

N°. 2 plaatst de handspaken, den bezem en de gereedschapsmand links van den mortier, tegen en bij de borstwering, neemt het monddeksel af en legt dit, met den dek- en vaaglap er op, links van de kruishouten, op den grond.

N°. 3 plaatst den draagboom, de handhaken en de draagmand regts van de handspaken van N°. 1, plaatst lontverberger, lont- en zunderstok zooveel mogelijk gedekt; hangt de zunderbus over den regterschouder, links ahangende, het mes tot ontkappen met een eind koord aan een der knoopen op de borst, en bevestigt daarna het marlijn van het aftrektouw, met een paar halve slagen, aan het oor, en legt het aftrektouw zelf, los opgeschoten, op het achterkalf van den stoel.

N°. 4 bergt de beurston op de daarvoor ingerigte plaats, doet de door N°. 5 afgemeten lading in de buskruidbus en plaatst haar, na dit nommer van pijpjes en, zoo noodig, N°. 3 van zunders te hebben voorzien, op het monddeksel, onder den deklap.

Wanneer de in zakken afgewogen ladingen in de beurston gereed zijn, worden zij niet eerder gehaald dan op het kommando: *Wischt*.

N°. 5 meet de lading af. bergt het rigtlood in de pijpjestasch, gordt deze vóór het lijf, plaatst de worps-tafel op het achterkalf, legt het stelblok onder de kruishouten, trekt de morsmouwen aan en plaatst, met behulp van N°. 1, de rigtbaken.

2. Zoodra deze toebereidselen gemaakt zijn, stellen de manschappen zich op hunne posten; de vier eerste nummers over de armbouten, 0.5 el buiten de zijwangen; N°. 1 en 3 regts, N°. 2 en 4 links van en met het front naar den mortier toegekeerd.

N°. 5, 0.5 el achter het achterkalf.

Geeft graden.

Laat neder = (den) MORTIER.

Op het eerste kommando:

3. N°. 5 plaatst het stelblok en begeeft zich daarna één pas vóór en links van den mortier, om het oog op de verrigtingen te houden.

Zoo men den mortier onder 30° wil nederlaten, wordt het stelblok niet geplaatst.

Op het tweede kommando:

4a. N°. 1 plaatst zijne handspaak met het dikke einde in de kamer.

N°. 2 stelt zich mede aan die handspaak, en beide

nommers houden zich gereed, om op het tellen van N°. 1, den mortier voorover te trekken.

N°. 3 plaatst zijne handspak met het midden dwars onder en tegen den band, voor aan het mondstuk.

N°. 4 stelt zich aan het dikke einde der handspak; allen met den rug naar de borstwering gekeerd.

Moet de mortier nedergelaten worden onder een helling van 30°, dan plaatst N°. 3 zijne handspak onder die van N°. 1, ten einde dezelve niet klemme tusschen stoel en mortier.

b. Zoodra N°. 1 ziet dat de manschappen gereed zijn, telt hij op een slependen toon: *Eén*, en schielijk daarna: *Twee*, waarop N°. 1, 2, 3 en 4 werken.

c. Zoodra de mortier in beweging is, zullen de vier nummers het te snel voorover vallen met hunne handspaken tegengaan en zorgen, dat de vuurmond zacht worde nedergelaten.

N°. 5 ziet toe, dat de mortier behoorlijk op het stelblok of stelkalf komt te rusten.

d. N°. 1 en 3 trekken hunne handspaken terug, houden die staande in de hand van de borstwering afgekeerd, en alle nummers hernemen hunne posten.

Bij noodige verplaatsing van het stelblok, wordt gekommandeerd:

Ligt = (den) MORTIER.

Geeft graden.

5a. De vier eerste nummers plaatsen zich aan de handspaken, zoo als bij: *Laat neder den Mortier*, is opgegeven.

Ligt de mortier op het stelkalf (voorkalf), dan plaatst N°. 3 zijne handspak aanvankelijk onder die van N°. 1, en zoodra de mortier voldoende geligt is, als boven.

N°. 5 plaatst zich één pas vóór en links van den mortier.

b. N°. 1 telt, waarop alle vier de manschappen tegelijk werken, om den mortier op te rigten.

Dit tellen en werken wordt zóólang herhaald, tot de mortier voldoende is overeind gebracht, om aan N°. 5 toe te laten het stelblok weg te nemen, te plaatsen of te verplaatsen, na welke verrigting N°. 1: STRIJKT, zegt.

c. Bij deze waarschuwing laten de manschappen den mortier neder.

N°. 1 en 3 trekken hunne handspaken terug, houden die staande in de hand van de borstwering afgekeerd, en alle nummers hernemen hunne posten.

Vooruit = (den) MORTIER = (en) RIGT.

6a. N°. 2 en 4 nemen mede hunne handspaken, en de vier laatste nummers brengen die gelijkmatig ouder de kokers tot armbouten aan, front makende naar den mortier.

N°. 5 neemt de ruimnaald in de rechterhand, steekt drie- à viermalen het zundgat door, bergt de ruimnaald en neemt het rigtlood in de linkerhand.

b. N°. 1 telt, en zoodra de mortier op het midden der bedding gebracht is, zegt N°. 5: HALT.

Bij deze waarschuwing trekken de manschappen hunne handspaken terug, houden die staande in de hand van de borstwering afgekeerd, en hernemen hunne posten.

c. N°. 5 houdt het rigtlood op en zegt, naarmate de mortier moet worden verzet:

Links (Regts) = (den) MORTIER.

Regts (Links) = VOOR.

Regts (Links) = ACHTER.

Voor het eerste geval werken N°. 1 en 3 (of 2 en 4).

Voor het tweede geval werkt N°. 2 (of N°. 1).

Voor het derde geval werkt N°. 4 (of N°. 3).

De manschappen wien zulks aangaat brengen, front naar N°. 5 makende, hunne handspaken onder de insnijdingen van den stoel, aan de binnenzijde van de hun tegenovergestelde zijwang; zij blijven werken tot N°. 5: HALT, zegt, en hernemen daarop hunne posten.

d. Zij bergen hunne handspaken, zoodra N°. 5 het rigtlood bergt en zich links van de monding stelt, om het wisschen enz. gade te slaan.

WISCHT.

7. N°. 1 neemt den wisscher met krabber, stelt zich midden vóór den mortier, reinigt de ziel en de kamer met den krabber, gebruikt, zoo noodig, den vaaglap, en legt dien weder op de linkerzijwang, wischt ziel en kamer goed uit, bergt den wisscher met krabber, en herneemt zijn post.

N°. 2 neemt den vaaglap en legt dien op de linkerzijwang voor N°. 1 gereed.

Wanneer de ladingen zijn afgewogen, neemt N°. 2 de buskruiddbus, gaat naar de heurston, doet eene lading in de bus en plaatst die, terugkomende, op het monddeksel, onder den deklap.

N°. 3 en 4 verwijderen zich met den draagboom en de handhaken tot het halen van de bom; N°. 3 snijdt het verkapsel van de buis los, zonder het echter af te nemen.

Daarna slaan beide nummers de handhaken aan de ooren der bom, en de haken der kettingen van den draagboom in de oogen der handhaken; N°. 3 plaatst den draagboom op den regter-, N°. 4 op den linker-schouder; N°. 3 treedt met den regter-, N°. 4 met den linkervoet aan, en brengen de bom, links van de bedding gaande, dicht vóór het midden van den stoel.

Met brand- of lichtkogel ladende. worden draagboom noch handhaken gebruikt, maar de kogel wordt door N°. 3 en 4 met de handen aan de lissen gedragen. De verkapsels van de brandgaten worden niet afgetrokken.

Met spiegelgranaten ladende, verwijderen zich N°. 3 en 4 met de draagmand tot het halen der granaten, N°. 3 snijdt de verkapsels van de buizen los, zonder ze af te nemen. Daarna brengen beide nummers de gevulde mand, met een spiegel en een granaatmand, links van den stoel, ter hoogte der monding.

Aanmerking. Het eerste tijdvak der bediening: *Tot vuren gereed*, is hier ten einde; wordt niet dadelijk tot laden overgegaan, dan zal, op het signaal van den batterij-kommandant: *Houdt op het vuur* (**). de onderwijzer kommanderen: *Dekt den mortier* (*). Dit wordt door N°. 5 verrigt, die daartoe den deklap op de monding plaatst. N°. 2 bergt de buskruidbus op het monddeksel en den vaaglap daarover. N°. 3 en 4 bergen de bom, of den brand- of lichtkogel, of de spiegelgranaten, de granaatmand en den spiegel, en alle nummers hernemen hunne posten.

In het omgekeerde geval blijft ieder waar hij is, en volgt terstond het kommando:

LAADT (*).

Het signaal: *Houdt op het vuur* (**), gegeven zijnde, zal, alvorens tot het laden over te gaan, eerst het signaal: *Opent het vuur* (**), moeten gedaan worden.

N°. 5 neemt den deklap af en bergt hem.

N°. 3 en 4 halen de geborgen bom-, brand- of lichtkogel, of spiegelgranaten met spiegel en granaatmand.

8a. N°. 2 neemt de buskruidbus en geeft die aan N°. 5.

N°. 5 opent de bus, schudt het buskruid omzigtig in de kamer, zorgende geen korrels daarbuiten te storten, strijkt het luchtig met de hand gelijk, geeft de buskruidbus aan N°. 2 ter berging terug, neemt den vaaglap, veegt de bom af, en legt den vaaglap weder op de linker zijwang.

Bij de brand- of lichtkogel of spiegelgranaten vervalt het gebruik van den vaaglap.

b. N°. 1 en 2 stellen zich mede aan den draagboom, ligten, met N°. 3 en 4, de bom boven de monding en laten haar behoedzaam in de ziel neder.

Met brand- of lichtkogel ladende, blijven N°. 1 en 2 op hunne posten; alsdan ligten N°. 3 en 4 alleen den kogel op en laten hem in den ziel neder.

Met spiegelgranaten ladende, neemt N°. 5, na het buskruid in de kamer geschud te hebben, den spiegel, plaatst dien in den mortier, en waar het noodig is de granaatmand goed sluitende op den spiegel, en schikt daarna de granaten, die hem door N°. 3 en 4 worden aangegeven, de gezwinde lont vrij latende uithangen. De draagmand ledig zijnde, wordt die door N°. 3 geborgen.

N°. 5 bestuurt de bom bij het nederlaten met beide handen, onthaakt den draagboom en laat dien aan N°. 3, welke hem staande in de hand van de borst-wering afgekeerd houdt.

c. N°. 5 plaatst de bom, door middel van de handhaken, met de buis in de as der ziel, geeft daarna de handhaken aan N°. 3, neemt het verkapsel van de buis en hangt de gezwinde lont vrij uit.

Bij spiegelgranaten, brand- of lichtkogels, trekt N°. 5 de verkapsels van de brandgaten of buizen af en hangt de gezwinde lont vrij uit.

N°. 2 bergt den vaaglap en veegt, zoo noodig, op aanwijzing van den onderwijzer, de bedding af.

N°. 3 bergt den draagboom en de handhaken, en alle nummers hernemen hunne posten.

N°. 5 ziet de rigting na, en wanneer het blijkt dat die moet verbeterd worden, zal hij waarschuwen:
Herstelt de rigting.

De vier eerste nummers nemen dan hunne handspaken en men handelt als bij het rigten.

Wanneer de rigting niet behoeft verbeterd te worden, volgt terstond het kommando:

MONTEERT.

9. N°. 5 plaatst het pijpje met den trekker naar de linkerzijde en regthoekig omgebogen, zoo diep mogelijk in het zundgat, neemt de worpstafel in de hand en plaatst zich op het banket, boven den wind, om den worp waar te nemen.

Aanmerking. In denzelfden geest als bij 7,

10. Als de worp terstond wordt gedaan:

N°. 1 en 2 doen ieder drie passen achterwaarts en maken front naar de borstwering; N°. 4 plaatst zich links van N°. 2.

N°. 3 gaat links van den mortier, steekt den haak van het afrektouw, van boven naar onderen, in het

oog van den trekker van het pijpje, neemt den knevel in de volle rechterhand, het touw tusschen den middelsten en ringvinger doorgaande, de kneukels der hand naar boven gekeerd, en plaatst zich met gestrekten rechterarm, het front naar de borstwering, zóóver zijdelings van den stoel, dat het aftrektouw een flauwe bogt maakt, strekt daarna het linkerbeen achterwaarts uit, buigt de rechterknie en houdt het ligchaam voorover gebogen, met het oog op het zundgat gevestigd.

VUUR (*).

11. N°. 3 heft de hand bedaard en iets hooger dan het hoofd op, om vervolgens door een krachtigen benedenwaartschen ruk, het pijpje te doen ontbranden. Na het teruggaan van den mortier, legt hij het aftrektouw, los opgeschoten, op het achterkalf.

Bij exercitiën neemt N°. 3 de handhaken, om, door N°. 4 geholpen, de bom uit den mortier te halen en te bergen, of beide nummers bergen granaatmand en spiegel.

N°. 5 bergt de worpstafel tegen de achterzijde van het achterkalf, neemt, bij gebrek aan afgemeten ladingen, de buskruidbus, meet een lading af, doet haar er in en geeft de bus aan N°. 1.

N°. 4 plaatst in dit geval de bus op het monddeksel onder den deklap, en alle nummers hernemen hunne posten.

Met kopgezwindpijpjes vurende, zijn de verrigtingen als volgt:

MONTEERT.

N°. 5 neemt een pijpje, ziet het vooral van onderen na, en plaatst het in het zundgat, vervolgens neemt

hij de worpstaaf in de hand en treedt op het banket, boven den wind, om het schot waar te nemen.

N°. 1 en 2 doen ieder drie passen achterwaarts en maken front naar de borstwering.

N°. 4 plaatst zich links van N°. 2.

N°. 3 steekt den zunder aan, plaatst zich ter hoogte van het zundgat, de regterzijde naar den vuurmond gekeerd, stelt de linker knie ter aarde, en houdt den brandenden zunder benedenwaarts van zich afgekeerd.

VUUR (*).

N°. 3 brengt bedaard den brandenden zunder, de nagels der hand naar boven gekeerd, de oogen op het zundgat gevestigd, aan het pijpje, knipt daarna, zoo noodig, den zunder af, en bergt den zunderstok.

Verder als bij wrijvingspijpjes voor N°. 3, 4 en 5 is opgegeven.

12. Om op nieuw te laden, volgt terstond het kommando:

Vooruit den Mortier = (en) RIGT;

doch indien men het stelblok moet verplaatsen, wordt het voorafgegaan door dat van:

Ligt = (den) MORTIER.

Geeft graden.

13. De mortier, bij het bergen der gereedschappen, overeind moettende gesteld worden, zal men daartoe kommanderen:

Overeind = (den) MORTIER.

De vier eerste nummers handelen hierbij als voor het lichten is opgegeven en blijven lichten tot de mortier overeind is gebracht.

B. — Van 39 D^m. Steen.

Wordt geheel op dezelfde wijze bediend als de mortier van 29 D^m., bij het werpen met spiegelgranaten.

N°. 3 ontvangt geen draagboom of handhaken.

Met steenen (of spiegelgranaten) lading.

In orde de batterij = MARSCH ().*

Daar de steenmortier, bij het bergten der gereedschappen, achterover op zijn stoel gelegd wordt, zal het kommando:

Geeft graden.

Laat neder = (den) MORTIER;
vooraafgegaan worden door:

Overeind = (den) MORTIER.

De verrigtingen hierbij zijn dezelfde als bij den mortier van 29 D^m. zijn voorgeschreven, met dien verstande, dat de manschappen front naar de borstwering maken.

Bij het eindigen der exercitie, zal het kommando:

Overeind = (den) MORTIER;

gevolgd worden door:

Laat neder = (den) MORTIER.

De verrigtingen zijn dezelfde als die, welke bij den mortier van 29 D^m. zijn voorgeschreven, met dien verstande, dat de manschappen ook nu front naar de borstwering maken.

C. — Van 20 D^m.

Wordt op dezelfde wijze bediend als de mortier van 29 D^m., doch met drie nommers.

De verrigtingen, aldaar voor N°. 5 voorgeschreven, gaan op N°. 3 over; terwijl de verrigtingen van N°. 4 met die van N°. 2 en die van N°. 3 met die van N°. 1 vereenigd worden.

N°. 1 is projectieldrager en aftrekker of ontsteker.

N°. 2 is projectiel- en buskruiddrager.

N°. 3 rigter en lader.

N°. 1 neemt een handspak, een kort aftrektouw, een draagmand tot het aanbrenge van spiegel- en handgranaten, een granaatdraagband, een zunderbus met schaar, een lontverberger, een lont- en een zunderstok.

N°. 2 een handspak, een bezem, een gereedschapsmand, waarin een dek- en vaaglap, een beurston en een buskruidbus.

Bij niet afgewogen ladingen nog een buskruidmaat.

N°. 3 een wisscher met krabber, een pijpjestasch met boor- en priemruimnaald en riglood, een worps-
tafel, een paar morsmouwen en twee rigtbaken.

1. N°. 1 hangt de granaatdraagband om den hals en de zunderbus over den regterschouder links afhangende. plaatst de handspak regts tegen de borst-
wering of tegen de helling van het banket, de draagmand bij de projectielen, bevestigt het marlijn van het aftrektouw met twee halve slagen aan het oor, stelt lontverberger, lont- en zunderstok zooveel mogelijk gedekt en helpt N°. 3 in het plaatsen der rigtbaken.

N°. 2 bergt de beurston op de daarvoor ingerigte plaats, doet de door N°. 3 afgemeten lading in de buskruidbus en plaatst haar, na dit nommer van pijpjes en, zoo noodig, N°. 1 van zunders te hebben voorzien, op het monddeksel onder den deklap, en stelt verder de handspaak, bezem en gereedschapsmand links van den mortier.

No. 3 plaatst den wisscher met krabber in de kruishouten, trekt de mörsmouwen aan, gordt de pijpjestasch vóór het lijf, plaatst met behulp van N°. 1 de rigtbaken, bergt het rigtlood in de pijpjestasch en meet de lading, zoo noodig, af.

3. Bij:

Geeft graden,

Laat neder = (den) MORTIER,

stellen zich N°. 1 en 2 ieder aan hunnen kant met de eene hand aan het oor en met de andere aan het mondstuk, en duwen den mortier behoedzaam voorover en neder.

5. Bij:

Ligt = (den) MORTIER,

Geeft graden,

plaatsen N°. 1 en 2 zich als boven in 3.

6c. Tot het verzetten van den mortier, links of regts, gaat N°. 2 of 1 naar de andere zijde over.

7. N°. 3 neemt den wisscher met krabber, enz.

N°. 1 haalt de granaat, enz.

Met spiegel- of handgranaten vurende, verwijderen zich N°. 1 en 2, enz.

11. Bij exercitiën neemt N°. 2 de granaat uit den mortier en bergt haar.

Aanmerking. Het laden met brand- of lichtkogel en spiegelgranaten wordt verrigt overeenkomstig het voorgeschrevene bij den mortier van 29 D^m.

D. — Van 12 D^m.

Deze exercitie is reeds beschreven in het Voor-
schrift tot de bediening van het Berggeschut.

VI.

Bijzondere verordeningen.

I. Bij gebrek aan kardoezen zal het laden der vuurmonden met den lepel en losse afgemeten ladingen geschieden en zullen, bij de met buskruid gevulde beurston, een of meer buskruidmaten, naar gelang van het kaliber, worden gevoegd, terwijl in den kardoeskoker een ledige kardoeszak geplaatst wordt.

Bij:

In orde de batterij = MARSCH,

zal de rigter de vereischte lading naauwkeurig afmeten, in den kardoeszak uitstorten en aan N°. 4 (of 2) geven, door wien de gevulde zak in den kardoeskoker gedaan en bij de borstwering nedergezet wordt.

Voor elke volgende lading zal, na het vallen van het schot, op gelijke wijze worden gehandeld.

Bij:

Visiteert = (het) STUK,

zal de lepel door N°. 1 niet aan N°. 3 ter berging overgegeven, maar in het schietgat, of in de kruin der borstwering, nedergelegd worden.

Het stuk niet gevisiteerd wordende, zal N°. 3, na het wisschen, den lepel aan N°. 1 overreiken.

LAADT (*).

6b. N°. 2 ontvangt of neemt de lading, schudt het buskruid in den lepel, die door N°. 1 met de linkerhand van voren gesloten en met de rechterhand vastgehouden wordt; geeft aan N°. 4 den ledigen kardoeszak ter berging, of legt hem in den kardoeskoker neder.

N°. 1, geholpen door N°. 2, die de stang bestuurt, brengt den lepel tegen den stootbodem, draait hem het onderste boven, slaat eenige malen zacht met den steel tegen den bovenkant der monding, haalt den lepel uit, geeft dien ter berging aan N°. 3, en ontvangt van dezen, of neemt den reeds gereedliggenden aanzetter.

c. Ontvangt daarna de tusschenprop en brengt die, zacht schuivende, in de ziel en op de lading, enz.

De tusschenprop wordt ook, bij gebrek aan granaatklossen, voor kanons en lange houwitser gebruikt; met kardoezen ladende, wordt zij door N°. 3 genomen en door N°. 1 in het stuk gebragt, alvorens de granaat te plaatsen.

De hier opgegeven wijze van laden met los buskruid, is ook toepasselijk bij houwitser, die bestemd zijn om onder geringe verhooging te vuren.

2. Naar gelang de manschappen zich de verrigtingen van hun nommer hebben eigen gemaakt, en de rigter opvolgend op de meest gebruikelijke afstanden met juistheid heeft gerigt, zal men hen van nummers doen verwisselen, en daartoe, wanneer het stuk achteruit gebragt is, kommanderen:

Verwisselt van Nos. = MARSCH ().*

Op het eerste gedeelte ontdoen zich de manschappen van hun gereedschap, hangen het aan de druif of het

druifoog, leggen het op het stelkalf, op het raam, of wel op den stoel voor zich neder en maken allen links om.

Op het tweede gedeelte treedt

N ^o .	1	in de plaats van	N ^o .	3,
»	3	»	»	» 5,
»	5	»	»	» 4,
»	4	»	»	» 2,
»	2	»	»	» 1,

zij maken, op hunne posten gekomen, weder front naar het stuk en nemen het voor ieder bestemde gereedschap.

3. Wanneer de batterij-kommandant, hetzij in het werkdadige, hetzij bij exercitiën, de bediening van het geschut, tot het geven van nadere bevelen, wil doen ophouden, zal hij het signaal:

Houdt op = (het) VUUR (**),

laten blazen, waarop alle verrigtingen in de batterij gestaakt en nadere beschikkingen afgewacht worden, tot het ontvangen waarvan de afdeulings-kommandanten zich naar den batterij-kommandant begeven.

4. Om de exercitie te doen eindigen, wordt gekommandeerd, of het daartoe bepaalde signaal geblazen:

Bergt = (de) GEREEDSCHAPPEN (**).

Bij exercitiën zal de aangevangen lading volbragt en verder gehandeld worden als in 11 en 12 der *Algemeene bepalingen* is voorgeschreven, doch zullen de verrigtingen door ieder nummer in omgekeerde orde, als bij den aanvang der exercitie, worden uitgevoerd.

5. Het vervangen van buiten staat gestelde manschappen zal een gedeelte van het onderwijs uitmaken, ten einde, wanneer een of meer nummers komen te ontbreken, ieder bij zijne verrigtingen ook die van anderen, tegelijk met de zijne, vereenigd kunne waarnemen.

Daartoe wordt door den onderwijzer gekommandeerd:

N^o. *ontbreekt.*

De nummers welke verondersteld worden te ontbreken, zullen zich 4 passen achter het midden van de bedding, of achter het uiteinde van het raam, plaatsen.

Als één nummer ontbreekt, worden de verrigtingen van N°. 4 met die van N°. 2 vereenigd.

Als twee nummers ontbreken, worden de verrigtingen van N°. 4 met die van N°. 2, en die van N°. 3 met die van N°. 1 vereenigd.

Als drie nummers ontbreken, worden de bedieningen van twee stukken vereenigd, en elk stuk beurte- lings bediend, of alleen dát, hetwelk voor de verlangde uitwerking het doeltreffendst is opgesteld.

Bij zware kalibers zal de bediening, ingeval enkele manschappen ontbreken, veelal moeilijk, doch daarom niet ondoenlijk zijn.

Bij kanons van 80 en 60 E op wal-affuiten, bestuurt N°. 5 dan zelf de stelschroef, of wordt daarin geholpen door de beide manschappen, die aan de zwengels werken.

De houwitsers, vooral die van 15 D^m., door drie manschappen kunnende bediend worden, bestuurt de rigter alléén den staart; N°. 2 haalt de granaat, N°. 1 is bij het geven der rigting behulpzaam en trekt het pijpje af.

Bij de mortieren zijn deze bepalingen mede toe te passen, door de bommen, voor twee vuurmonden benoodigd. door dezelfde manschappen te doen aanbrengen en plaatsen.

Wanneer bij het kustgeschut één nummer ontbreekt, zullen de verrigtingen van N°. 4 met die van N°. 2 vereenigd worden (24 ¶).

Als twee nummers ontbreken, worden de bedieningen van twee stukken vereenigd, en dát stuk bediend, hetwelk den vijand het meest afbreuk kan doen.

De overige manschappen worden over de naastbij in werking zijnde vuurmonden verdeeld.

Bij het weder invallen der ontbrekende nummers, zullen zij zich naar hunne posten terug begeven, waartoe wordt gekommandeerd:

Op uwe posten.

VII.

Signalen.

- Gereedmaken tot het vuur . . . een half appèl.
Openen van het vuur id. met één stoot.
Ophouden van het vuur id. met twee stooten.
Rust id. met drie stooten.
Bergen der gereedschappen. . . id. met vier stooten.
-

VIII.

Theoretisch onderwijs der Kanonniërs.

Bij het theoretisch onderwijs der geoefende kanonniërs zal het herziene *Handboek voor onder-officieren en korporals der Artillerie in Nederland*, als leidraad genomen worden en tot grondslag van gemeld onderwijs strekken.

Bij de verschillende exercitiën en oefeningen, alsmede bij de behandeling van gereedschappen en kracht-werktuigen, zal het onderwijs in de benamingen en de zamenstelling der gebezigde voorwerpen, zooveel mogelijk gepaard gaan met het aanschouwelijk maken dezer voorwerpen zelve; terwijl alle overige zaken, waarvan men de kennis voor den kanonniër, als artillerist, noodig oordeelt, afzonderlijk zullen behandeld worden.

De geoefende kanonniërs zullen almede, nu en dan, kompagniesgewijze en onder behoorlijk geleide, de arsenalen bezoeken, waar hun de verschillende voorwerpen, bij de Artillerie in gebruik, aangewezen en verklaard zullen worden.

De kanonniër moet bovenal praktisch gevormd en van zijn geheugen, door woordelijk van buiten leeren, niet te veel gevorderd worden.

Het onderrigt behoort duidelijk en beknopt te worden gegeven; het mag niet verder worden uitgebreid, dan voor de kennis van den kanonnier volstrekt noodzakelijk is.

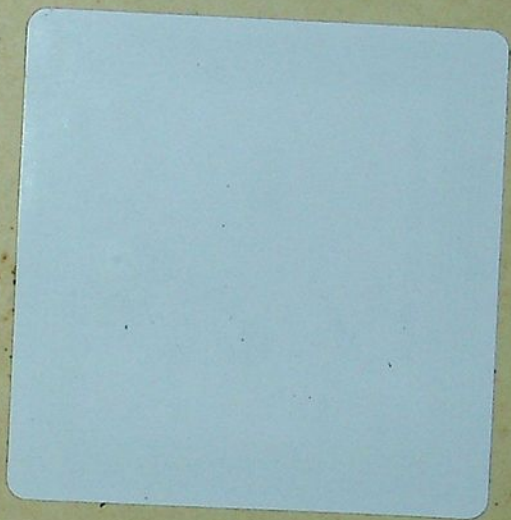

PERPUSTAKAAN NASIONAL

REPUBLIC OF INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

